

Nr 47

Kungl. Maj:ts proposition angående förbättrade familjeförmåner inom den allmänna försäkringen, m. m.; given Stockholms slott den 9 mars 1973.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredraganden hemställt.

GUSTAF ADOLF

CAMILLA ODHNOFF

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen läggs fram förslag om betydande förbättringar av samhällets ekonomiska stöd till barnfamiljer, särskilt i anslutning till barns födelse och vid vård av sjukt eller handikappat barn.

I fråga om stödet i samband med barns födelse föreslås att den nuvarande moderskapsförsäkringen ersätts av en föräldraförsäkring med garantinivå. Garantinivån skall innebära ett grundläggande försörjnings-skydd i form av föräldrapenning med 25 kr. om dagen under sex månader i anslutning till barnets födelse. Till försäkrade med rätt till högre sjukpenning än garantinivån föreslås föräldrapenningen utgå med samma belopp som sjukpenningen. För tiden efter barnets födelse avses att den av barnets föräldrar som ombesörjer den huvudsakliga vården av barnet skall bli berättigad till föräldrapenningen. Enligt förslaget skall föräldrarna själva få avgöra vem av dem som skall stanna hemma hos barnet och uppbära föräldrapenningen. Förslaget om föräldrapenning innebär en ersättning vid barns födelse som avsevärt överstiger den nuvarande moderskapsförsäkringens förmåner särskilt för de lägst avlönade och för dem som inte haft förvärvsarbete viss tid före barnafödelsen. Föräldrapenningen skall liksom sjukpenningen utgöra skattepliktig inkomst och därigenom bli ATP-grundande.

Vidare föreslås rätt till sjukpenning för förälder som behöver ta vård om sjukt barn och för fader som behöver ta vård om äldre barn i samband med att ytterligare barn föds i familjen.

Förbättringar föreslås också i fråga om det särskilda vårdbidrag som utgår om barn på grund av sjukdom eller allvarligt handikapp är i behov av särskild tillsyn och vård. Vårdbidraget höjs till samma nivå som förtidspensionen inom folkpensioneringen, samtidigt som förmånen blir skattepliktig och ATP-grundande för den förälder som vårdar barnet.

Propositionen innehåller även förslag om en förstärkning av barnpensionerna så att mer enhetliga regler skapas för barnpensioner och bidragsförskott. Barnpensionen från folkpensioneringen höjs till 40 % av basbeloppet i de fall då änkepension eller barnpension från tilläggs-pensioneringen inte utgår och till 60 % av basbeloppet för barn vars båda föräldrar avlidit. Vidare höjs åldersgränsen för barnpensionen från 16 år till 18 år.

De nämnda familjepolitiska reformerna föreslås träda i kraft den 1 januari 1974. Kostnadsökningen för de förbättrade förmånerna beräknas till ca 275 milj. kr. för helt år.

1 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1962: 381) om allmän försäkring

Härigenom förordnas i fråga om lagen (1962: 381) om allmän försäkring¹,

dels att 3 kap. 12—14 §§, 8 kap. 5 och 6 §§, 9 kap. 3—5 §§, 10 kap. 4 §, 16 kap. 5 § och 20 kap. 2 § skall ha nedan angivna lydelse,

dels att i lagen skall införas två nya paragrafer, 3 kap. 9 § och 9 kap. 6 § av nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.

9 §

Hos allmän försäkringskassa inskriven försäkrad förälder som för vård av barn, vilket ej fyllt tio år; under barnets sjukdom behöver helt eller delvis avstå från förvärvsarbete, äger rätt till sjukpenning om hans sjukpenninggrundande inkomst uppgår till i 1 § första stycket angivet belopp. Därvid äga bestämmelserna i 7 § första och andra styckena motsvarande tillämpning.

Även om sjukdom ej föreligger äger fader, som avstår från förvärvsarbete för vård av barn som i första stycket sägs när sådant påkallas i anslutning till annat barns födelse, rätt till sjukpenning under de i första stycket nämnda förutsättningarna.

Sjukpenning enligt första och andra styckena utgår för högst tio dagar varje år för försäkrad förälder som har barn i sin vård eller, där föräldrar gemensamt ha barn i sin vård, för föräldrarna tillsammans. Utan hinder av vad nu sagts får förälder, som vanligen icke har barn i sin vård men som tillfälligt vårdar barn, i fall som avses i första eller andra stycket åtnjuta sjukpenning enligt vad där sägs inom ramen för det antal dagar, för vilket sjukpenning kan utgå till den andre av föräldrarna enligt första punkten.

¹ Enligt den lydelse som föreslagits i prop. 1973: 46.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

12 §²

Kvinnlig försäkrad, som är inskriven hos allmän försäkringskassa eller skulle hava varit inskriven därest hon uppfyllt åldersvillkoret i 1 kap. 4 §, äger vid barnsbörd rätt till *m o d e r s k a p s p e n n i n g*. Moderskapspenning utgör vid enkelbörd ettusenåttio kronor och vid flerbörd nämnda belopp ökat med femhundrafyrtio kronor för varje barn utöver ett.

Av moderskapspenningen äger den försäkrade lyfta trehundra kronor före nedkomsten, dock tidigast å etthundratjugonde dagen före den beräknade tidpunkten därför.

Försäkrad förälder som icke förvärvsarbetar äger i samband med barns födelse rätt till *f ö r ä l d r a p e n n i n g*.

Föräldrapenning utgår om föräldern varit inskriven hos allmän försäkringskassa under minst ett-hundraåttio dagar i följd närmast före barnets födelse eller den beräknade tidpunkten för denna. Föräldrapenning får utgå även om föräldern icke varit inskriven hos försäkringskassa enligt vad nu sagts men skulle ha varit inskriven om kassan ägt kännedom om samtliga de förhållanden som förelagat.

Hel föräldrapenning utgår med tjugufem kronor om dagen (garantinivå). Har föräldern under minst tvåhundraåttio dagar i följd före barnets födelse eller den beräknade tidpunkten härför varit, eller skulle föräldern, om försäkringskassan haft kännedom om samliga föreliggande förhållanden, ha varit försäkrad för en sjukpenning överstigande nämnda belopp, utgår föräldrapenningen med belopp motsvarande förälderns sjukpenning enligt 4 §.

Ha föräldrar gemensamt barn i sin vård, utgår föräldrapenning över garantinivån till fadern endast under förutsättning att även modern är eller enligt vad förut sagts bort vara försäkrad för sjukpenning överstigande garantinivån. Undantag från vad nu sagts får medgivas när det visas att modern till följd av sjukdom eller av andra särskilda skäl icke kan anses ha möjlighet att vårda barnet.

Villkor om inskrivning hos försäkringskassa eller försäkring för viss sjukpenning som angives i denna paragraf anses uppfyllt om det berott på åldersregeln i 1 kap. 4 § att villkoret ej kunnat uppfyllas.

* Senaste lydelse 1966: 350.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

13 §³

Aven om sjukdom som i 7 § sägs icke är för handen, utgår tillläggssjukpenning till kvinnlig försäkrad, som i anledning av barns-börd avhåller sig från förvärvsarbete, såframt hon omedelbart före nedkomsten eller den beräknade tidpunkten därför under minst tvåhundraogjuttio dagar i följd varit placerad i sjukpenningklass nr 3 eller högre sjukpenningklass eller skulle hava varit placerad i sådan sjukpenningklass, därest hon uppfyllt åldersvillkoret i 1 kap. 4 §.

Sjukpenningen utgår tidigast från och med den sextionde dagen före den beräknade tidpunkten för nedkomsten och senast från och med förlossningsdagen. Sjukpenningen utgår endast för dag då kvinnan avhåller sig från förvärvsarbete och längst till etthundraåttionde dagen efter förlossningsdagen eller efter den tidigare dag då sjukpenningen började utgå. Rätten till fortsatt sjukpenning upphör, om kvinnan under nämnda tid utför förvärvsarbete under mer än trettio dagar. Därvid medräknas ej dag då barnet åtnjuter sjukhusvård.

Från och med den trettionde dagen efter förlossningsdagen utgår sjukpenning endast om kvinnan har eller på grund av sjukdom är förhindrad att hava barnet i sin vård.

Sjukpenning för tid före förlossningen utgår först från och med den dag kvinnan hos den allmänna försäkringskassan anmält sin önskan att erhålla sjukpenning, där ej hinder mött för anmälan eller särskilda skäl till annat föranleda.

Till sjukpenning enligt denna paragraf utgår ej barntillägg.

Moder äger rätt till föräldrapenning tidigast från och med den sextionde dagen före den beräknade tidpunkten för barnets födelse. För tiden efter barnets födelse är den av föräldrarna som till huvudsaklig del ombesörjer vården om barnet berättigad till föräldrapenning. Moder äger dock rätt till föräldrapenning till och med den tjugunionde dagen efter förlossningsdagen även om hon ej har barnet i sin vård.

Föräldrapenning utgår under högst etthundraåttio dagar sammanlagt för föräldrarna. Den får utgå längst till etthundraåttionde dagen efter den då barnet fötts eller, då föräldrarna till följd av barnets sjukdom under viss del av denna tid varit förhindrade att vårda barnet, däremot svarande längre tid, dock längst till tvåhundrafyrtionde dagen efter barnets födelse.

I fråga om föräldrapenning skola bestämmelserna i 7 § första och andra styckena äga motsvarande tillämpning. Föräldrapenning får ej utgå i den mån den försäkrade uppbär sjukpenning enligt denna lag.

Föräldrapenning utgår ej till båda föräldrarna för samma dag. Utan hinder härav får dock halv föräldrapenning utgå till båda föräldrarna för samma dag, när de avlösa varandra i vården av barnet.

³ Senaste lydelse 1969: 203.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

14 §

Försäkrad, som äger rätt till moderskapspenning, må ej åtnjuta grundsjukpenning eller barnstilllägg för tiden från och med förlösningdagen till och med den tjugunionde dagen därefter.

Fosterföräldrar likställas vid tillämpningen av bestämmelserna om föräldrapenning med föräldrar.

Föräldrapenning till foster- eller adoptivföräldrar utgår ej för tid innan de fått barnet i sin vård och får utgå längst till tvåhundrafyrtionde dagen efter den då barnet fötts.

I den mån föräldrapenning ej utgått till dem enligt bestämmelserna i 13 § äga adoptivföräldrar i anslutning till att de få adoptivbarn som ej fyllt tio år i sin vård rätt till föräldrapenning under sammanlagt tjugu dagar. Detsamma skall gälla fosterföräldrar som mottaga barn i avsikt att adoptera det.

8 kap.

5 §⁴

Rätt till folkpension i form av barnpension tillkommer barn, vars fader eller moder eller båda föräldrar avlidit och som icke fyllt sexton år.

Rätt till barnpension föreligger ej för barn utom äktenskap, därast den avlidne enligt avtal, som är bindande för barnet, åtagit sig att till dess underhåll utgiva visst belopp en gång för alla.

Rätt till folkpension i form av barnpension tillkommer barn, vars fader eller moder eller båda föräldrar avlidit och som icke fyllt aderton år.

Har avliden förälder enligt avtal, som är bindande för barn utom äktenskap, åtagit sig att till dess underhåll utgiva visst belopp en gång för alla, föreligger rätt till barnpension endast i den mån pensionen överstiger en efter underhållsskyldigheten lämpad livränta, vilken inköpes åt barnet för erlagt engångsbelopp.

6 §⁵

Barnpension utgör för år räknat tjugufem procent av basbeloppet. För barn, vars båda föräldrar avlidit, utgör dock barnpensionen trettiofem procent av basbeloppet.

Barnpension utgör för år räknat tjugufem procent av basbeloppet. Barnpension skall dock alltid utgå med sådant belopp att pensionen, i förening med pensionsförmåner, som enligt bestämmelserna i andra stycket skola beaktas, utgör

⁴ Senaste lydelse 1971: 887.

⁵ Senaste lydelse 1964: 146.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1. för barn, vars båda föräldrar avlidit, trettio procent av basbeloppet efter envar av föräldrarna,

2. för barn, som samtidigt uppbär bidragsförskott enligt lagen (1964: 143) om bidragsförskott, trettio procent av basbeloppet samt

3. för barn, som i annat fall uppbär barnpension efter en av föräldrarna, fyrtio procent av basbeloppet.

Vid tillämpning av bestämmelserna i föregående stycke beaktas barnet tillkommande tilläggspension i form av barnpension samt, i fall som avses i punkt 3, folkpension i form av änkepension, vilken utgår till kvinna som är moder till barnet eller varit gift med barnets fader eller har eller har haft barn med denne, under förutsättning att barnet och kvinnan stadigvarande sammanbo. Äro flera barn berättigade till barnpension fördelas vid avräkning änkepensionen lika mellan barnen.

9 kap.

3 §⁶

Försäkrad äger för tid före den månad då han fyller sexton år rätt till vårdbidrag i form av *invaliditetsersättning*, därest han på grund av sjukdom, psykisk efterblivenhet, vanförhet eller annat lyte för avsevärd tid och i avsevärd omfattning är i behov av särskild tillsyn och vård.

Ätnjuter försäkrad som avses i 2 § första stycket andra punkten eller andra stycket icke pension enligt denna lag, äger han, därest han fyllt sexton år, rätt till *invaliditetsersättning* för tid före den månad då han fyller sextiosju år.

Ätnjuter försäkrad som avses i 2 § första stycket andra punkten eller andra stycket icke pension enligt denna lag, äger han, därest han fyllt sexton år, rätt till *invaliditetsersättning* för tid före den månad då han fyller sextiosju år.

Invaliditetsersättning må vara begränsad till viss tid.

Vad i 2 § tredje stycket stadgas skall äga motsvarande tillämpning

⁶ Senaste lydelse 1966: 236.

Nuvarande lydelse

beträffande invaliditetsersättning. Konungen må dock förordna att sådan ersättning skall utgivas för tid då den försäkrade vistas utom anstalten utan att vårdas genom dess försorg.

Invaliditetsersättning enligt första stycket och sådan ersättning enligt andra stycket till försäkrad, som avses i 2 § första stycket andra punkten, utgör för år räknat sextio procent av basbeloppet. Invaliditetsersättning i annat fall utgör, allt efter hjälpbehovets omfattning eller merutgifternas storlek, för år räknat sextio eller tretio procent av basbeloppet.

Föreslagen lydelse

Invaliditetsersättning till försäkrad, som avses i 2 § första stycket andra punkten, utgör för år räknat sextio procent av basbeloppet. Invaliditetsersättning i annat fall utgör, allt efter hjälpbehovets omfattning eller merutgifternas storlek, för år räknat sextio eller tretio procent av basbeloppet.

4 §

Vid tillämpning av 2 och 3 §§ skall såsom blind anses den vars synförmåga, sedan ljusbrytningsfel rättats, är så nedsatt att han saknar ledsyn.

Försäkrad förälder äger för vård av barn som ej fyllt sexton år rätt till vårdbidrag om barnet på grund av sjukdom, psykisk utvecklingsstörning eller annat handikapp för avsevärd tid och i avsevärd omfattning är i behov av särskild tillsyn och vård.

Vårdbidrag utgår med belopp motsvarande hel förtidspension till ensamstående jämte pensionstillskott.

Vårdbidrag beviljas att utgå tills vidare. Behovet av bidrag skall omprövas vart tredje år, såvida ej skäl föreligga för omprövning med kortare mellanrum.

5 §⁷

Om pensionstillskott, hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg förordnar Konungen med riksdagen.

Vid tillämpning av 2 och 3 §§ skall såsom blind anses den vars synförmåga, sedan ljusbrytningsfel rättats, är så nedsatt att han saknar ledsyn.

Vad i 2 § tredje stycket stadgas skall äga motsvarande tillämpning beträffande invaliditetsersättning och vårdbidrag. Konungen äger dock förordna att sådana förmåner skola utgivas för tid då någon vistas utom anstalten utan att vårdas genom dess försorg.

⁷ Senaste lydelse 1969: 206.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

6 §

Om pensionstillskott, hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg förordnar Konungen med riksdagen.

10 kap.

4 §

Är någon för samma månad berättigad till flera änkepensioner, utgives endast den största av dem eller, om de äro lika stora, pensionen efter den sist avlidne mannen.

Föreligger för samma månad rätt till förtidspension *samt* änkepension eller hustrutillägg, utgives endast en av förmånerna. Utgives i enlighet härmed änkepension eller hustrutillägg, skall vid tillämpning av 3 kap. 3, 5 och 8 §§ samt 4 kap. 3 § anses som om den försäkrade kommit i åtnjutande av förtidspension.

Föreligger för samma månad rätt till *två eller flera av förmånerna barnpension, förtidspension, änkepension eller hustrutillägg*, utgives endast en av förmånerna. Utgives i enlighet härmed änkepension eller hustrutillägg, skall vid tillämpning av 3 kap. 3, 5 och 8 §§ samt 4 kap. 3 § anses som om den försäkrade kommit i åtnjutande av förtidspension.

16 kap.

5 §§

Ålderspension utgår från och med den månad varunder den försäkrade fyller sextiosju år eller, om han önskar att pensionen skall börja utgå tidigare eller senare, från och med den månad som angives i pensionsansökningen.

Förtidspension, barntillägg, invaliditetstillägg och invaliditetsersättning utgå från och med den månad, varunder rätt till förmånen inträtt. I fall som avses i 1 § andra stycket utgår dock förtidspension från och med månaden näst efter den, då beslutet om pension meddelats.

Förtidspension, barntillägg, invaliditetstillägg, invaliditetsersättning och *vårdbidrag* utgå från och med den månad, varunder rätt till förmånen inträtt. I fall som avses i 1 § andra stycket utgår dock förtidspension från och med månaden näst efter den, då beslutet om pension meddelats.

Familjepension utgår från och med den månad då den försäkrade avlidit eller, om han vid sin död åtnjöt ålderspension eller förtidspension, från och med månaden näst efter den, varunder dödsfallet inträffat.

Pension må ej utgå för längre tid tillbaka än tre månader före ansökningsmånaden.

Vid utbetalning av folkpension för förfluten tid till försäkrad, vars make uppbär folkpension, skall pensionen så minskas, att det sammanlagda beloppet för båda makarna motsvarar vad som skall utgå enligt 6 kap. 2 § eller 7 kap. 4 §.

* Senaste lydelse 1972: 166.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

20 kap.

2 §⁹

Vid tillämpning av bestämmelse i 3 kap. 2, 4 och 9 §§ samt 21 kap. 1 § om försäkrad, som sammanbor med barn, skall med barn som där sägs likställas fosterbarn.

Vid tillämpning av bestämmelse i 3 kap. 1 och 9 §§ samt 21 kap. 1 § om försäkrad, som sammanbor med barn, skall med barn som där sägs likställas fosterbarn.

Med förälder skall vid tillämpning av bestämmelserna i 3 kap. 9 och 12—14 §§ samt 9 kap. 4 § likställas den, med vilken förälder är eller varit gift eller har eller har haft barn om de stadigvarande sammanbo.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1974.

2. Moderskapspenning får efter ikraftträdandet utbetalas i anledning av barnsbörd som inträffat dessförinnan. Har kvinna före utgången av år 1973 uppburit förskott på moderskapspenning får hon uppbära återstående del av moderskapspenningen utan hinder av att barnsbörden inträffat efter den 1 januari 1974.

3. Har kvinna i anledning av barnsbörd uppburit moderskapspenning eller förskott därå, skall från föräldrapenning som utgår i anledning av barnets födelse avräknas ett belopp av sex kronor för dag.

4. Tid då tillägssjukpenning utgått enligt bestämmelserna i 3 kap. 13 § i nuvarande lydelse avräknas från den tid föräldrapenning får utgå enligt de nya bestämmelserna i sagda paragraf.

5. Rätt till vårdbidrag i form av invaliditetsersättning upphör med utgången av år 1973. Utan hinder av att lagen icke trätt i kraft får allmän försäkringskassa under år 1973 besluta att förmån enligt de nya bestämmelserna i 9 kap. 4 § skall utgå fr. o. m. den 1 januari 1974.

6. Förekommer i lag eller annan författning hänvisning till föreskrift som ersatts genom bestämmelse i denna lag, tillämpas i stället den nya bestämmelsen.

2 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1945: 844) om förbud mot arbetstagares avskedande i anledning av äktenskap eller havandeskap m. m.

Härigenom förordnas, att 2 § lagen (1945: 844) om förbud mot arbetstagares avskedande i anledning av äktenskap eller havandeskap m. m. skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

2 §

Kvinnlig arbetstagare, som sedan minst ett år haft stadigvarande anställning hos arbetsgivaren, må icke skiljas från anställningen på den grund att hon blivit havande eller fött barn.

⁹ Senaste lydelse 1971: 887.

Nuvarande lydelse

Ej heller må arbetsgivaren, där han har vetenskap om havandeskapet eller barnsbörden, skilja arbetstagaren från anställningen på den grund att hon i samband med havandeskapet eller barnsbörden avhåller sig från arbetet under skälig tid, högst sex månader. Vad sålunda stadgas skall dock ej gälla, därest arbetstagaren underlåter att, på förfrågan av arbetsgivaren, utan dröjsmål underrätta denne om att hon önskar återinträda i arbetet efter bortovaron. Arbetsgivaren är ej pliktig att låta återinträdet ske tidigare än tre veckor från det han mottagit meddelande om den dag, då återinträdet kan äga rum, eller från det arbetstagaren utan föregående meddelande inställt sig hos honom.

Föreslagen lydelse

Arbetsgivare må ej med vetenskap om havandeskapet eller barnets födelse skilja arbetstagare, som sedan minst ett år haft stadigvarande anställning hos honom, från anställningen på den grund att arbetstagaren i samband med havandeskap eller barns födelse avhåller sig från arbetet under högst sex månader eller den längre tid föräldrapenning utgår till honom enligt 3 kap. 13 § andra stycket andra punkten lagen (1962: 381) om allmän försäkring. Vad sålunda stadgas skall dock ej gälla, därest arbetstagaren underlåter att, på förfrågan av arbetsgivaren, utan dröjsmål underrätta denne om att han önskar återinträda i arbetet efter bortovaron. Arbetsgivaren är ej pliktig att låta återinträdet ske tidigare än tre veckor från det han mottagit meddelande om den dag, då återinträdet kan äga rum, eller från det arbetstagaren utan föregående meddelande inställt sig hos honom. Förbudet mot avskedande gäller ej, därest arbetstagaren avhåller sig från arbetet i mer än två perioder.

Avhåller sig arbetstagare från arbetet i samband med att han i sitt hem mottager barn såsom fosterbarn eller adoptivbarn äga bestämmelserna i andra stycket motsvarande tillämpning, dock längst till den tvåhundrafyrtionde dagen efter barnets födelse.

Överlåtelse av företag eller fartyg må icke inverka på den rätt som enligt denna paragraf tillkommer arbetstagare.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1974.

3 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1964: 143) om bidragsförskott

Härigenom förordnas, att 2 och 4 §§ lagen (1964: 143) om bidragsförskott skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §

Bidragsförskott utgår icke därest

- a) barnet bor tillsammans med den underhållsskyldige;
- b) det föreligger grundad anledning antaga att den underhållsskyldige i vederbörlig ordning betalar fastställt underhållsbidrag icke understigande vad som skulle utgå i bidragsförskott enligt 4 § första och andra styckena;
- c) det finnes uppenbart att den underhållsskyldige annorledes sörjt eller sörjer för att barnet erhåller motsvarande underhåll;

d) den underhållsskyldige gentemot barn utom äktenskap enligt avtal, som är bindande för barnet, åtagit sig att till dess underhåll utgiva visst belopp en gång för alla; eller

e) vårdnadshavaren utan giltigt skäl underlåter att vidtaga eller medverka till åtgärder för att få underhållsbidrag eller faderskap till barnet fastställt.

d) vårdnadshavaren utan giltigt skäl underlåter att vidtaga eller medverka till åtgärder för att få underhållsbidrag eller faderskap till barnet fastställt.

4 §¹

Bidragsförskott utgör för år räknat fyrtio procent av det i 1 kap. 6 § lagen om allmän försäkring omförmälda basbeloppet.

Skall bidragsförskott utgå i förhållande till såväl fader som moder eller är barnet berättigat till barnpension enligt 8 kap. 5 § lagen om allmän försäkring, utgör dock bidragsförskottet *i förra fallet, i förhållande till varje underhållsskyldig, tjugofem och i senare fallet tio procent av basbeloppet.*

Skall bidragsförskott utgå i förhållande till såväl fader som moder eller är barnet berättigat till barnpension enligt 8 kap. 5 § lagen om allmän försäkring, utgör dock bidragsförskottet *trextio procent av basbeloppet, i förra fallet i förhållande till varje underhållsskyldig.*

Föreligger grundad anledning antaga att fastställt underhållsbidrag betalas i vederbörlig ordning, utgör bidragsförskottet skillnaden mellan förskottsbelopp enligt första eller andra stycket samt underhållsbidragets belopp.

Bidragsförskott utgår ej med högre belopp än underhållsbidraget, därest vårdnadshavaren utan giltigt skäl underlåter att vidtaga eller medverka till åtgärder för att få underhållsbidraget höjt.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1974.

¹ Senaste lydelse 1970: 147.

Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 9 mars 1973.

Närvarande: Statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena WICKMAN, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, HOLMQVIST, ASPLING, LUNDKVIST, GEIJER, ODHNOFF, MOBERG, BENGTSSON, LÖFBERG, LIDBOM, CARLSSON.

Statsrådet Odhnoff anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga om *förbättrade familjeförmåner inom den allmänna försäkringen, m. m.* och anför.

1 Inledning

Familjepolitiska kommittén¹ har i maj 1972 efter ett omfattande utredningsarbete beträffande samhällets ekonomiska stöd till barnfamiljerna avlämnat sitt slutbetänkande (SOU 1972: 34) Familjestöd.

Efter remiss har yttranden över betänkandet avgetts av socialstyrelsen, försäkringsdomstolen, riksförsäkringsverket, Göta hovrätt, kammarrätten i Stockholm, kriminalvårdsstyrelsen, utrikesförvaltningens lönenämnd, postverket, statskontoret, statistiska centralbyrån, riksrevisionsverket, riksskatteverket, statens avtalsverk, arbetsmarknadsstyrelsen, bostadsstyrelsen, statens invandrarverk, exekutionsväsendets organisationsnämnd, statens handikappråd, centrala studiehjälpnämnden, länsstyrelserna i Stockholms, Södermanlands, Östergötlands, Kronobergs, Malmöhus, Älvsborgs och Jämtlands län, rådgivande nämnden för frågor rörande adoption av utländska barn, socialutredningen, barnstugeutredningen, offentlighets- och sekretesslagstiftningskommittén, familjelags-sakkunniga, hemvistsakkunniga, invandrarutredningen, utredningen rörande ökad anställningstrygghet m. m., boendeutredningen, fullmäktige i riksbanken, Svenska kommunförbundet, Svenska landstingsförbundet, Lantbrukarnas riksförbund (LRF), Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Statstjänstemännens riksförbund (SR), Sveriges akademikers centralorganisation (SACO), Landsorganisationen i Sverige (LO), Svenska arbetsgivareföreningen (SAF), Kooperativa förbundet (KF), Försäkringskasseförbundet, HSB:s riksförbund, Sveriges allmännyttiga bostads-

¹ Generaldirektören Lars-Åke Åström, ordförande, riksdagsledamoten Nils Carls-hamre, numera regeringsrådet Ingrid Hilding samt riksdagsledamöterna Gördis Hörnlund, Einar Larsson, Grethe Lundblad och Ingemar Mundebo.

företag SABO, Svenska riksbyggen, Hyresgästernas riksförbund, Sveriges fastighetsägareförbund, Sveriges förenade studentkårer (SFS) samt kommunstyrelserna i Stockholm, Huddinge, Olofström, Malmö, Göteborg, Borås, Munkfors, Örebro, Sundsvall, Umeå och Luleå.

Därutöver har yttranden över betänkandet kommit in från ett tiotal andra organisationer.

Familjepolitiska kommittén har i betänkandet lagt fram ett omfattande program för utbyggnad av familjestödet avsett att genomföras under en treårsperiod. Jag vill nu ta upp de frågor som gäller ekonomiskt stöd i samband med barns födelse och vid vård av sjukt eller handikapat barn samt frågan om förstärkning av barnpensionerna.

2 Gällande bestämmelser m. m.

2.1 Ekonomiskt stöd i samband med barns födelse

Gällande bestämmelser om förmåner vid barns födelse finns i 3 kap. lagen (1962: 381) om allmän försäkring (AFL). Varje barnaföderska, som omfattas av den allmänna försäkringen, har rätt till en moderskapspenning om 1 080 kr., vilket motsvarar grundsjukpenning under 180 dagar ($6 \times 180 = 1\,080$). Vid flerbarnsfödelse utgår ytterligare 540 kr. för varje barn utöver det första. Av moderskapspenningen kan den försäkrade lyfta 300 kr. före barnets födelse, dock tidigast 120 dagar före den dag då nedkomsten beräknas ske. Kvinna, som har rätt till moderskapspenning får vid sjukdom inte grundsjukpenning eller barntillägg för tiden fr. o. m. förlossningsdagen t. o. m. den tjugunionde dagen därefter.

Förvärvsarbetande kvinna, som på grund av barns födelse avhåller sig från förvärvsarbete, har vidare rätt till tilläggssjukpenning i högst 180 dagar. Förutsättning härför är emellertid att hon under minst 270 dagar i följd omedelbart före nedkomsten eller den beräknade tidpunkten därför varit placerad i en sjukpenningklass där sjukpenningen överstiger grundsjukpenningen. Tilläggssjukpenningen utgår tidigast från den sextionde dagen före den beräknade tidpunkten för nedkomsten och senast fr. o. m. förlossningsdagen. Tilläggssjukpenningen utgår endast för dag då kvinnan avhåller sig från förvärvsarbete och längst till etthundraåttonde dagen efter förlossningsdagen eller efter den tidigare dag då sjukpenningen börjat utgå. Rätten till fortsatt tilläggssjukpenning upphör, om kvinnan under denna tid utför förvärvsarbete under mer än 30 dagar. Fr. o. m. den trettionde dagen efter förlossningsdagen utgår sjukpenning endast om kvinnan har eller på grund av sjukdom är förhindrad att ha barnet i sin vård. Barntillägg utgår inte till tilläggssjukpenning som utges i anledning av barns födelse.

2.2 Sjukpenning vid vård av sjukt barn

AFL innehåller inte någon bestämmelse om möjlighet att få sjukpenning vid vård av sjukt barn. Däremot finns möjlighet för statsanställda att under vissa omständigheter få tjänstledighet med reducerad lön för sådan tillsyn. Statsanställd vårdnadshavare kan således enligt 19 § 6 e) i Allmänt avlöningsavtal för statliga och vissa andra tjänstemän (AST) få tjänstledighet med s. k. B-avdrag från lönen (ca 25—30 %) under 15 dagar per kalenderår för bl. a. tillsyn av minderårigt barn i hemmet när annan person inte kan anlitas för tillsyn av barnet och behovet av tjänstledighet är hastigt påkommet. Med minderårigt barn avses i detta sammanhang barn som inte förmår reda sig utan hjälp av vuxen, dvs. i regel barn som inte är över den lägre skolåldern. Möjligheterna att få barntillsyn efter hänvändelse till kommunal myndighet skall beaktas.

Likartade bestämmelser finns i de kommunalanställdas avtal (ABT 70 och ABK 70). En anställd får, om synnerliga skäl föreligger, under tjänstledighet för enskilda angelägenheter behålla lönen under sammanlagt högst sex arbetsdagar per kalenderår. Som synnerliga skäl anses bl. a. minderårigt barns sjukdom i det fall då vård av barnet inte kan ordnas på annat sätt. Någon definition av begreppet minderårigt barn lämnas inte, dock sägs att behovet av tillsyn bör styrkas med läkarintyg vid äldre barns sjukdom. Även här skall möjligheten att anlita den kommunala servicen för vård av sjukt barn beaktas.

2.3 Vårdbidrag till svårt handikappat barn

Enligt 9 kap. 3 § AFL har barn under 16 år rätt till vårdbidrag i form av invaliditetsersättning om barnet på grund av sjukdom, psykisk efterblivenhet, vanförhet eller annat lyte för avsevärd tid och i avsevärd omfattning är i behov av särskild tillsyn och vård. Invaliditetsersättning i denna form utgår med 60 % av basbeloppet per år.

När vårdbidraget infördes (prop. 1964: 94) anförde föredragande departementschefen att de behov av tillsyn och vård som skall beaktas är sådana som går utöver dem som föreligger hos ett normalt utvecklat barn. Behovet av särskild tillsyn och vård skall föreligga i avsevärd omfattning. Bedömningen får ske med ledning av den särskilda arbetsinsats som vårdaren får göra och de särskilda kostnader som barnets handikapp föranleder. Vårdbidrag bör vidare utgå om vårdbehovet sannolikt är bestående avsevärd tid framåt eller minst ett år.

Vårdbidrag utgår inte om barnet stadigvarande vistas på anstalt som tillhör staten, kommun eller landsting eller på annan anstalt som det utgår statsbidrag till. Vårdas barnet utom anstalten men genom dennas försorg utgår inte heller vårdbidrag.

I riksförsäkringsverkets tillämpningsanvisningar för vårdbidraget understryks att grunden för det särskilda behovet av tillsyn och vård skall

vara medicinsk. Något uttömmande sätt att ange vilka olika slag av handikapp som kan föranleda bidragsrätt finns emellertid inte. Som en exemplifiering anges i anvisningarna vissa grupper av sjukdomar, skador och defekttillstånd, där ett avsevärt behov av tillsyn och vård kan föreligga. Vid bedömningen av rätt till bidrag blir ytterst förhållandena i det enskilda fallet avgörande även om de i anvisningarna angivna allmänna riktlinjerna tjänar som ledning i de flesta fall.

De behov av vård och tillsyn som skall beaktas är sådana som går utöver dem som föreligger hos ett normalt utvecklat barn i motsvarande ålder. Behovet skall föreligga i avsevärd omfattning. Vid bedömningen av behovet skall beaktas den faktiska arbetsprestationen vårdaren måste utföra i samband med skötseln av barnet. Inte endast vårduppgifternas art utan även deras frekvens samt tillsynsbehovet och vårdarens bundenhet skall beaktas. Vidare skall de av barnets vård i hemmet förorsakade särskilda kostnaderna beaktas. Hänsyn bör tas inte endast till de direkta kostnaderna utan även till nöjaktigt dokumenterade indirekta kostnader, t. ex. att modern på grund av vården måste avstå från förvärvsarbete som hon annars med sannolikhet skulle ha ägnat sig åt.

Kungl. Maj:t har den 29 februari 1969 uppdragit åt riksförsäkringsverket att undersöka tillämpningen av gällande regler om bl. a. invaliditetsersättning. Beträffande vårdbidrag skall verket undersöka om avgränsningen av den bidragsberättigade kretsen är den riktiga och om det inte kan vara befogat att införa en lägre grad av ersättning för fall som nu är uteslutna från bidrag.

Riksförsäkringsverket har i slutet av år 1971 redovisat en första etapp av sitt utredningsarbete (Rfv 11: 100) och därvid anmält sin avsikt att i samråd med statens handikappråd pröva möjligheterna att företa ytterligare undersökningar innan verket lägger fram förslag i ämnet.

2.4 Barnpension

Folkpension i form av barnpension utgår enligt 8 kap. 5 § AFL till barn under 16 år som förlorat någon av föräldrarna. Den avlidnes nationalitet och mantalsskrivningsförhållanden saknar därvid betydelse. Såsom villkor för rätt till barnpension från folkpensioneringen gäller i stället att barnet är svensk medborgare och bosatt i Sverige. Skulle barnet inte fylla dessa villkor vid tidpunkten för dödsfallet men väl vid en senare tidpunkt, börjar pensionen att utgå från denna senare tidpunkt. Då den naturlige fadern dör föreligger ej rätt till barnpension för barn, som är adopterat av annan än den avlidnes make. Sådant barn har sin pensionsrätt helt knuten till adoptanten. Om en fader till barn utom äktenskap har åtagit sig att fullgöra sin underhållsplikt genom att utge ett engångsbelopp på grundval av avtal som är bindande för barnet, är barnet inte berättigat till pension efter honom. I övrigt är barn utom äk-

tenskap helt jämställda med barn i äktenskap när det gäller rätt till pension. Rätten till barnpension påverkas vidare inte av att efterlevande moder eller fader ingår äktenskap. Vad angår fosterbarn är rätten till barnpension knuten till de naturliga föräldrarna och inte till fosterföräldrarna.

Barnpension från folkpensioneringen utgör för år räknat 25 % av basbeloppet. Har barnets båda föräldrar avlidit utgör barnpensionen 35 % av basbeloppet.

Till änka som har barn under 16 år med den avlidne utgår änkepension från folkpensioneringen med 90 % av basbeloppet. För den som inte har ATP eller som har lågt ATP-belopp utgår dessutom pensionstillskott med f. n. 12 % av basbeloppet. Änkepension utgår även till ogift eller frångild kvinna som stadigvarande sammanbodde med den avlidne och har barn med honom. För den som blev änka före den 1 juli 1960 är änkepensionen inkomstprövad. Änkepension utgår även till änka utan barn om hon fyllt 36 år och varit gift med den avlidne minst fem år före dödsfallet. Pensionen reduceras därvid med hänsyn till ankans ålder vid dödsfallet.

Barnpension från tilläggspensioneringen, som regleras i 14 kap. 1 och 4—5 §§ AFL, tillkommer försäkrads barn som inte fyllt 19 år. För rätt till sådan barnpension krävs att den avlidne vid sin död var berättigad till tilläggspension i form av förtidspension eller ålderspension eller — om han vid denna tidpunkt i stället skulle fått sin arbetsförmåga nedsatt — skulle ha kommit i åtnjutande av förtidspension från tilläggspensioneringen.

I de fall den avlidne efterlämnar även änka som är berättigad till pension efter honom utgör barnpensionen från tilläggspensioneringen för år räknat 15 % av den pension den avlidne skulle varit berättigad till. I annat fall utgör barnpensionen 40 % av nämnda pension. Om det finns flera barn ökas de sammanlagda procenttalen med 10 för varje ytterligare barn och det sammanlagda pensionsbeloppet delas lika mellan barnen.

Det kan i vissa fall förekomma att en person är berättigad till såväl barnpension som änkepension. På grund härav har i 14 kap. 7 § AFL stadgats att vid sådant sammanträffande endast en av pensionerna skall utges.

Barnpension från tilläggspensioneringen står således i relation till den avlidnes tidigare inkomster. Detsamma gäller änkepension från tilläggspensioneringen, som utgör 35 % av den avlidnes pension om även barnpension utgår och med 40 % i övriga fall.

3 Familjepolitiska kommittén

3.1 Inledning

Familjepolitiska kommittén redovisar inledningsvis vissa drag i den utveckling som ägt rum i fråga om familjernas levnadsmönster och samhällets stöd till barnfamiljerna. Kommittén konstaterar att utbildningsexpansionen och samhällsförändringarna i övrigt har gjort att ungdom oavsett kön numera i regel skaffar sig en ordentlig yrkesutbildning för att delta i arbetslivet. De gifta kvinnornas förvärvsverksamhet har ökat snabbt och särskilt de unga familjerna finner det i dag naturligt att båda föräldrarna förvärvsarbetar. Avbrotten i förvärvsverksamheten när barnen är små tenderar att förkortas. Fortfarande finns det emellertid stora skillnader mellan mäns och kvinnors villkor i arbetslivet och i samhället.

Den kraftiga ökningen av de gifta kvinnornas förvärvsverksamhet under 1960-talet har haft stor betydelse för att förbättra många barnfamiljers ekonomi. Till detta har bidragit kraftiga satsningar från samhällets sida inte bara i fråga om barntillsyn utan också inom bl. a. arbetsmarknads- och utbildningspolitiken. Genom en jämförelse mellan 1958 och 1969 års hushållsbudgetundersökning belyser kommittén hur inkomstutvecklingen och det förstärkta familjestödet ökat barnfamiljernas konsumtion. Jämförelsen visar att konsumtionen, mätt i fast penningvärde, under de elva åren mellan de båda undersökningarna ökat med 64 % för gifta med barn och med 51 % för ensamstående med barn. Motsvarande ökning av konsumtionen för gifta och ensamstående utan barn var 62 % resp. 33 %.

Kommittén konstaterar också att barnfamiljernas realinkomster ökat snabbare än den allmänna inkomstutvecklingen och att stödet till barnfamiljerna i sin tur ökat ännu snabbare än barnfamiljernas realinkomster. Under första delen av 1960-talet låg utgiftsökningen för familjepolitiken främst på kontantstödet, i synnerhet på barnbidragen som stegvis höjdes från 450 kr. år 1960 till 900 kr. år 1965. Under senare delen av 1960-talet har den relativt sett snabbaste utgiftsökningen skett på service- sidan. Kommittén konstaterar också att betydelsefulla förskjutningar av det ekonomiska stödets inriktning ägt rum. Således har stödet till barnfamiljerna via skattesystemet minskat och stödet genom bidrag ökat. Vidare har de skattelättnader och bidrag som utgår efter civilstånd minskat, medan de som är beroende av barnförekost ökat. Slutligen har de förmåner som har större värde för den enskilde ju högre hans inkomst är minskat, medan de som är oberoende av inkomst och de som stiger ju lägre inkomsten är, har ökat.

Familjepolitiska kommittén har i sitt arbete utgått från att båda föräldrarna genom åtgärder på utbildnings- och arbetsmarknadsområdet samt genom en fortsatt snabb utbyggnad av samhällets barntillsyn skall

beredas möjlighet till arbetsinkomster. Kommittén har genom exempel visat att det bästa sättet att förbättra den ekonomiska standarden för både föräldrar och barn är att det finns två förvärvsinkomster. Mot den bakgrunden betonar kommittén starkt vikten av en fortsatt snabb utbyggnad av samhällets barntillsyn.

Det finns emellertid vissa situationer då det — även efter en väsentlig utbyggnad av samhällsservicen — i regel är ofrånkomligt att en av föräldrarna stannar hemma för att ta hand om barnen. Det gäller framför allt i samband med ett barns födelse och under den närmaste tiden därefter. När ett barn blir sjukt kan det också ofta vara nödvändigt att en förälder stannar hemma från arbetet för att se till barnet. Svårt handikappade barn kräver också regelmässigt vård och tillsyn i sådan omfattning att det är ogörligt att båda föräldrarna förvärvsarbetar. För familjer i dessa situationer är det då inte tillräckligt att få ett bidrag till barnkostnaderna utan det behövs enligt familjepolitiska kommitténs mening ett särskilt stöd på en sådan nivå att det i realiteten ger dem en viss kompensation för bortfallet av den ena förälderns arbetsinkomst.

3.2 Föräldrapenning

Familjepolitiska kommittén anser att moderskapsförsäkringen bör omvandlas till en föräldraförsäkring. Föräldraförsäkringen bör innefatta en ekonomisk ersättning i form av föräldrapenning med en garantinivå för alla föräldrar. Härigenom får alla föräldrar oberoende av inkomst och tidigare sysselsättning ett grundläggande skydd under en period i samband med och under tiden närmast efter barnets födelse då familjen är hänvisad att leva på en inkomst.

3.2.1 Garantinivå

Kommitténs förslag om en garantinivå för föräldrapenningen tar framför allt sikte på de grupper som är sämst ställda i fråga om stöd i samband med barnets födelse, nämligen de som av olika skäl inte är placerade i sjukpenningklass som berättigar till tilläggssjukpenning.

Enligt den undersökning kommittén låtit utföra år 1971 var gifta eller sambocande mödrar försäkrade för följande sjukpenning 270 dagar före nedkomsten.

Moderns sjukpenning kr./dag	Inkomst kr./år	Andel mödrar %
0	under 1 800	2,6
6 H	hemmamakeförsäkrad	34,2
6—19	1 800—11 999	15,2
22—34	12 000—23 999	38,3
37—52	24 000 eller mera	9,7
Samtliga		100,0

Endast ca hälften av mödrarna hade således en årsinkomst på 12 000 kr. eller mer. Av de hemmakeförsäkrade var sex av tio omfödelskor, dvs. de hade barn förut.

De ca 7 % ogifta mödrarna som inte sammanlevde med fadern hade 270 dagar före nedkomsten följande sjukpenning.

Moderns sjukpenning kr./dag	Andel mödrar %
0	21,8
6 H	7,6
6—19	20,7
22—34	43,4
37—52	6,5
Samtliga	100,0

För att det grundläggande stödet skall skapa ett tillfredsställande skydd åt familjens ekonomi mot de inkomstminskningar som uppkommer i samband med ett barns födelse bör garantivån vara tillräckligt hög för att ge ett väsentligt bidrag till försörjningen åt en av föräldrarna. Kommittén föreslår att föräldrapenning alltid skall utgå med minst 20 kr. om dagen. Om föräldern har högre sjukpenning bör föräldrapenningen utgå med detta högre belopp.

Kommittén hänvisar i detta sammanhang till sjukpenningutredningens uppdrag att undersöka de tekniska förutsättningarna för att inordna bl. a. sjukpenningen i beskattningssystemet.

Kommittén har övervägt att öppna särskilda möjligheter till förskottsuttag av föräldrapenning. Ett förskott med t. ex. 480 kr. i samband med förlossningen skulle reducera antingen den löpande dagersättningen från 20 till 18 kr., eller ersättningstiden med 24 dagar. Olägenheterna därmed anser kommittén vara större än fördelen med ett engångsbelopp.

3.2.2 Båda föräldrarnas rätt till föräldrapenning och ersättningstidens längd

Enligt kommitténs mening bör fadern ges möjlighet att vara hemma under en kortare tid i samband med förlossningen. Vidare bör fadern få möjlighet att vara hemma i stället för modern under den följande tiden om hon tar eller går tillbaka till förvärvsarbete, återupptar studier e. d.

Den av kommittén föreslagna föräldrapenningen är alltså avsedd att tillkomma båda föräldrarna. Den skall utgå till den av föräldrarna som sköter den huvudsakliga delen av vården och tillsynen av barnet och då inte förvärvsarbetar. I överensstämmelse med vad som gäller för tilläggssjukpenningen vid barnsbörd bör föräldrapenningen kunna utgå till modern före förlossningen, dock tidigast fr. o. m. den sextionde dagen före förlossningen. Föräldrarna bör sedan i största möjliga mån själva få avgöra vem av dem som skall stanna hemma för att vårda barnet.

Kommittén föreslår således att fadern skall få föräldrapenning i högst tio dagar om han är hemma från arbetet i anslutning till nedkomsten. När föräldrapenning därvid utgår till båda föräldrarna samtidigt bör två ersättningsdagar per dag avräknas från den sammanlagda ersättnings tiden. Moderns samtycke bör krävas i syfte att förebygga att förmånen missbrukas t. ex. av fader som ej sammanbor med sin familj. Föräldrapenning bör bortsett från de nämnda tio dagarna, inte kunna utgå till båda föräldrarna samtidigt.

I fråga om ersättningstiden anser familjepolitiska kommittén att föräldrapenningen i likhet med tilläggssjukpenningen vid barnsbörd bör kunna utgå med början ett par månader före barnets födelse och under en del av barnets första levnadsår. Tilläggssjukpenningen kan nu utgå under en sammanlagd tid av sex månader.

Om en kvinna utnyttjar sin rätt till tilläggssjukpenning redan två månader före förlossningen, kanske beroende på att arbetet då blivit för ansträngande för henne, står hon utan sjukpenning när barnet bara hunnit bli fyra månader gammalt. Särskilt med tanke på att spädbarn normalt inte tas emot på daghem före sex månaders ålder är det enligt kommitténs mening angeläget att utsträcka tiden. Det glapprum som kan uppstå mellan ersättningstidens slut och barnets sexmånadersålder bör, menar kommittén, fyllas ut.

Självfallet bör barnens rätt till en så god omvårdnad som möjligt under de första levnadsåren väga tungt vid en bedömning av ersättningstidens längd. Det saknas entydiga forskningsresultat och erfarenheter som visar att vistelse i daghem eller familjedaghem är olämplig för barn under exempelvis nio månader, ett år eller ett och ett halvt år. Socialstyrelsen har i denna fråga framhållit för kommittén att det f. n. inte finns någon vetenskaplig forskning eller annan utredning som direkt belyser erfarenheterna av sexmånadersgränsens lämplighet när det gäller att introducera barn på daghem.

Kommittén anser sig därför inte ha funnit belägg för att en ytterligare förlängning av ersättningstiden, utöver vad som fordras för att täcka tiden fram till nuvarande gräns för inskrivning i daghem, skulle behövas för att tillgodose barnens behov av bästa möjliga omvårdnad. Mot en alltför kraftig förlängning av tiden talar enligt kommittén hänsyn till kvinnans ställning på arbetsmarknaden. Tills vidare torde det vara realistiskt att utgå från att en förlängning av ersättningstiden i praktiken skulle medföra längre avbrott än f. n. i förvärvsverksamheten för många kvinnor och därmed risk för större tveksamhet från arbetsgivarnas sida när det gäller anställning och befordran av kvinnor. Vid en sammanvägning av dessa olika synpunkter har kommittén stannat för att föreslå att föräldrapenning skall utgå i 240 dagar, dvs. åtta månader.

3.2.3 Föräldrarnas förvärvsarbete

Familjepolitiska kommittén föreslår att föräldrapenning skall utgå endast när någon av föräldrarna inte förvärvsarbetar. Kommittén konstaterar att den nuvarande tilläggsspenningen utgår endast när modern inte förvärvsarbetar. Om ett sådant villkor inte fastställdes skulle 20 kr. om dagen utgå även om båda föräldrarna förvärvsarbetade. I många fall skulle detta gälla familjer där föräldrarna har arbeten som är mindre fysiskt ansträngande och ofta samtidigt väl betalda. En föräldrapenning som var fri från villkor om bortovaro från förvärvsarbete för delen upp till garantinivån — men som i övrigt hade sådant villkor — skulle dessutom kunna medföra, att olika delar av föräldrapenningen kom att utgå på olika tider. Ett sådant system skulle få svårförklarliga verkningar och bli komplicerat att administrera.

När det gäller anställningsskyddet har kommittén föreslagit att detta utsträcks till att omfatta även fadern och — med hänsyn till kommitténs förslag om förlängd ersättningstid — att gälla i åtta månader. Kommittén föreslår vidare att rätten att stanna hemma med bibehållet skydd i anställningen kan gälla högst två sammanhängande perioder för vardera föräldern.

I fråga om rätten till föräldrapenning har kommittén inte funnit skäl till någon begränsning av antalet ledighetsperioder. F. n. gäller att rätten till tilläggssjukpenning vid barnsbörd upphör, om kvinnan under ersättningstiden utför förvärvsarbete under mer än trettio dagar. Denna regel bör enligt kommitténs mening utgå.

Om båda föräldrarna förvärvsarbetar på halvtid blir inkomstbortfallet i princip detsamma som om en förälder arbetar heltid och den andra helt avstår från förvärvsarbete. Det är önskvärt att denna lösning inte ställer sig mindre förmånlig i bidragshänseende än om föräldrarna exempelvis arbetar vissa veckodagar vardera. Kommittén anser därför att halv föräldrapenning bör kunna utgå i de fall då föräldrarna arbetar högst halv arbetstid. Arrangemang av detta slag får sannolikt ingen större utbredning. Det är emellertid angeläget att reglerna om föräldrapenning utformas flexibelt med bevarande av principen att föräldrapenningen endast utgår för tid då en förälder är hemma hos barnet. Kommittén har därför funnit att rätten till halv föräldrapenning bör stå öppen i alla de situationer då en förälder arbetar högst halvtid. Kommittén understryker att rätten till ersättning endast skall föreligga för sådan tid då föräldern är hemma hos sitt barn. För varje dag då en av föräldrarna uppbär hel föräldrapenning eller någon eller båda av föräldrarna uppbär halv föräldrapenning avräknas en dag från ersättningstiden.

Av praktiska skäl är det önskvärt att finna en enkel och enhetlig bestämning av halv arbetstid. Kommittén föreslår att villkor för halv föräldrapenning skall vara att föräldern förvärvsarbetar högst fyra

timmar om dagen. Halv föräldrapenning bör inte utgå om föräldern har kvar mer än hälften av sin tidigare inkomst.

3.2.4 Bosättningskrav

Familjepolitiska kommittén föreslår att det införs en regel om viss tids bosättning i riket för såväl medborgare i Sverige som medborgare i andra länder. Det kan dock inte anses nödvändigt att alla invandrare och utlandssvenskar som redan före ankomsten hit väntar barn skall vara utestängda från rätten till föräldrapenning. Kommittén anser det vara tillräckligt om de varit bosatta i landet sex månader före nedkomsten. Av praktiska skäl bör villkoret få den utformningen att någon av föräldrarna skall ha varit inskriven hos försäkringskassa under 180 dagar i följd före nedkomsten.

3.2.5 Villkor för föräldrapenning över garantinivån

Familjepolitiska kommittén föreslår att den nuvarande kvalifikations-tiden på 270 dagar i fråga om placering i viss sjukpenningklass sänks till 180 dagar.

Kommittén erinrar emellertid om nu tillämpad praxis, enligt vilken avbrott i förvärsarbete inom sex månader före den beräknade tidpunkten för nedkomsten alltid anses föranlett av havandeskapet och därför ej leder till klassändring. Kommittén framhåller att en sänkt kvalifikationstid med bibehållande av angivna praxis skulle leda till att rätt till föräldrapenning överstigande garantinivån skulle uppkomma även vid mycket kort tids arbete — en konsekvens som kommittén inte kan acceptera. För att undvika denna konsekvens förordar kommittén en ändrad praxis, innebärande att en försäkrad inte får bibehålla sin sjukpenningklass vid ledighet enbart för graviditet, om hon inte före ledighetens början förvärsarbetat minst ett år.

Med hänsyn till att garantinivån på 20 kr. motsvarar en sjukpenningklass mellan de nuvarande klasserna nr 10 och 11, bör för en föräldrapenning som överstiger garantinivån fordras placering i lägst klass 11 och att denna placering varat i minst 180 dagar.

Kommittén föreslår vidare att ena föräldrarnas rätt till föräldrapenning över garantinivån bör vara beroende av att den andra föräldern är placerad i sjukpenningklass som gäller för förvärsarbetande. Undantag från den föreslagna regeln bör dock göras för förtidspensionärer som inte kan uppnå en kvalificerande sjukpenningklassplacering och för studerande, däribland personer som genomgår arbetsmarknadsutbildning, om de har studierna som huvudsyssla. Även i övrigt bör undantag kunna göras när man inte rimligen kan begära att den andra föräldern skall vårda barnet.

3.2.6 Foster- och adoptivföräldrar

Inom familjestödet har adoptivbarnen — och i stor utsträckning också fosterbarnen — jämställts med egna barn när det gäller sådana förmåner som barnbidrag, bostadstillägg, bidragsförskott och barnpension. I fråga om moderskapsförsäkringen ger dock samhället ett stöd som är starkt knutet till moderns havandeskap och till barnsbörden. Någon motsvarande rätt till ekonomiskt stöd finns inte för foster- och adoptivföräldrar.

Motivet för att föräldrapenning skall utgå som försörjningsstöd till föräldrar med barn upp till sex-åtta månaders ålder är att det ofta under en så lång tid uppstår ett inkomstbortfall genom att en av föräldrarna måste ta vård om det späda barnet. En väsentlig orsak till detta är att samhället — även efter en fortsatt kraftig utbyggnad av barntillsynsservicen — i mycket liten utsträckning kan erbjuda barntillsyn för barn under sex månaders ålder. Det är därför, framhåller familjepolitiska kommittén, rimligt att även foster- och adoptivföräldrar med så små barn får rätt till föräldrapenning. Denna bör utgå fr. o. m. den dag föräldrarna får barnet i sin vård och till den tvåhundrafyrtionde dagen efter barnets födelse.

En annan fråga är om någon form av föräldrastöd bör utgå vid adoption eller fosterbarnsplacering av barn som är äldre än sex-åtta månader. Föräldrapenningen omfattar i princip inte barn som är äldre. Otvivelaktigt finns det emellertid även när äldre barn tas emot som adoptivbarn eller som fosterbarn i avvaktan på adoption ett visst behov av att föräldrarna är borta från arbetet en kortare tid. Kommittén föreslår att vid adoption av barn, som är äldre än åtta månader, föräldrapenning skall utgå till vardera adoptivföräldern under tio dagar i anslutning till barnets ankomst till den nya familjen. Eftersom en adoption i regel föregås av en fosterhemsperiod, bör samma gälla vid fosterhemsplaceringar som sker i adoptionssyfte. I regel sker dessa fosterhemsplaceringar med barnavårdsnämndens medverkan. I dessa fall utgår i regel inte fosterlega. Som övre gräns för föräldrapenning i dessa fall föreslår kommittén att barnet inte skall vara äldre än 10 år.

3.2.7 Kostnader

Kommittén beräknar kostnaderna för sitt förslag om föräldrapenning till 320 milj. kr.

3.3 Sjukpenning vid vård av sjukt barn

Familjepolitiska kommittén anför att det också finns andra situationer än vid barns födelse när en förälder kan vara tvungen att avstå från förvärvsarbete för barnens skull och som behöver täckas av en föräldraförsäkring. Det gäller framför allt när barnen blir sjuka och därför

inte kan tas om hand i den tillsynsform som normalt anlitas. Stats- och kommunalanställda får i viss utsträckning ersättning vid frånvaro för att ta vård om sjukt barn.

Den kommunala barnvårdarverksamheten är under utbyggnad men kan i flertalet kommuner inte täcka behoven, särskilt inte vid infektionstoppar och i vart fall inte så snabbt att hjälp kan komma redan första sjukdagen. Det finns också situationer då det på grund av sjukdomens karaktär eller av andra skäl är lämpligast att just en av föräldrarna tar hand om barnet, åtminstone temporärt.

Uppgifter från bl. a. familjepolitiska kommitténs daghemsundersökning belyser att sjukdom hos små barn är relativt vanligt. Mellan 12 och 13 % av barnen på daghem var sjuka vid vardera av två skilda undersökningstillfällen.

Det torde, menar kommittén, vara vanligt att en förälder tvingas stanna hemma i vart fall när ett litet barn blir sjukt. Enligt daghemsundersökningen hade 37 % av de barn som där angetts som sjuka vårdats av förälder i hemmet. Kommittén anser mot denna bakgrund att ett skydd mot inkomstbortfall vid barns sjukdom bör införas. Om detta skydd i stort sett skall kunna omfatta alla som berörs av sådant inkomstbortfall, är det enligt kommitténs mening inte tillräckligt att överlåta åt arbetsmarknadens parter att lösa frågan avtalsvägen.

Kommittén föreslår att föräldrar ges rätt att i viss utsträckning uppbära sjukpenning från den allmänna sjukförsäkringen som vid egen sjukdom om de behöver stanna hemma från sitt arbete för att ta vård om sjukt barn. Stödet bör avse tvåföräldrerfamiljer där båda makarna förvärvsarbetar och ensamstående föräldrar som förvärvsarbetar. Makar bör själva få bestämma vilkendera som skall stanna hemma och vårda barnet.

Förslaget innebär att man inför en ny stödform i anslutning till den allmänna försäkringen. Den är en principiell nyhet därigenom att sjukpenning skall kunna utgå när det inte är den försäkrade själv som drabbats av sjukdomen. Kommittén understryker att det finns anledning att gå fram försiktigt åtminstone innan praktiska erfarenheter av den nya stödformen vunnits. Även kostnadsskäl talar för en viss begränsning.

De begränsningar som kommittén i första hand diskuterar gäller barnets ålder och ersättningstidens längd. Behovet av vård varierar givetvis från fall till fall beroende bl. a. på sjukdomens karaktär. Vanligen torde emellertid tillsynsbehovet vara mindre när barnet kommit upp över tioårsåldern än dessförinnan. En tioårsgräns finns för övrigt redan i sjukförsäkringen när det gäller barntillägg. Kommittén förordar att den nya stödformen skall gälla hemmavarande barn till dess barnet uppnått tio års ålder.

Reglerna för statstjänstemän begränsar ledigheten till 15 dagar per kalenderår och förälder, medan de kommunalanställdas ledighet är sex

dagar per kalenderår och förälder för enskild angelägenhet som bl. a. innefattar vård av sjuka barn. Varken för stats- eller kommunalanställda är antalet ledighetsdagar beroende av antalet barn i familjen.

Kommittén föreslår att ersättningstiden i vart fall i ett första skede fastställs till högst tio dagar per familj och kalenderår.

Kommittén har övervägt möjligheten att föreskriva att sjukpenning endast skall utgå om barnets sjukdom anmälts till den kommunala nämnd som handhar hemhjälpss verksamheten och nämnden funnit att barnets tillsyn inte lämpligen kan ordnas genom dess försorg. Det skulle emellertid vara olämpligt att föreskriva att föräldrarna alltid skall anlita hemhjälp när sådan står att få. Är barnet mycket litet eller svårt sjukt, är det i allmänhet bättre att tillsynen ombesörjs av någon av föräldrarna. Kommittén har därför stannat för att inte uppställa något sådant villkor för rätten till sjukpenning. Enligt förslaget bör dock föräldrarna till försäkringskassan uppge om de anmält barnets sjukdomsfall för den kommunala nämnd som har hand om den sociala hemhjälpen. Försäkringskassan får på det sättet en möjlighet till kontroll av barnens sjukdomsfall.

Stödet bör inordnas i den allmänna sjukförsäkringen så att vederbörande förälder får sjukpenning efter den vanliga sjukpenningklassplaceringen och med iakttagande av fridagsregeln. Anmälan till försäkringskassan bör ske i samma ordning som vid egen sjukdom och i princip vara förutsättning för ersättningsrätt. Även beträffande läkarintyg bör vanliga regler gälla, vilket innebär att intyg inte krävs vid kortare sjukdomsfall annat än då särskilda omständigheter påkallar det.

Kostnaderna för förslaget om sjukpenning vid vård av sjukt barn beräknar kommittén till 60 milj. kr.

3.4 Vårdbidrag för svårt handikappat barn

Svåra handikapp hos barn medför stora påfrestningar och uppoffringar från föräldrarnas sida. Det är ofta önskvärt att barnen kan vårdas i sitt hem. Vårdarens insats blir då av stor betydelse för barnets utveckling.

För närvarande utgår från folkpensioneringen ett särskilt vårdbidrag till svårt handikappade barn. I regel torde dessa barn vara så svårt handikappade att det är nödvändigt att en av föräldrarna stannar hemma hos barnet. Även detta stöd kan alltså främst ses som kompensation för det inkomstbortfall som barnets omvårdnad medför.

Vårdbidrag för svårt handikappat barn utgår f. n. med 60 % av basbeloppet. Kommittén anser att detta stöd bör höjas väsentligt med hänsyn till syftet att också ge ett visst försörjningsstöd åt en förälder. Enligt kommitténs mening bör vårdbidragsbeloppet på lämpligt sätt avvägas med hänsyn till nivån för förtidspension från folkpensioneringen.

Kommittén anser att vårdbidraget bör bestämmas till ett enhetligt belopp. Mot den angivna bakgrunden finner kommittén att vårdbidraget bör ligga omkring basbeloppet enligt lagen om allmän försäkring.

Det nuvarande vårdbidraget tillkommer barnet och är — liksom invaliditetsersättningen men i motsats till andra folkpensionsförmåner — skattefritt. Det höjda vårdbidraget bör enligt kommitténs mening i fortsättningen tillkomma den förälder som stannar hemma och vårdar barnet. Bidraget bör beskattas som annan förvärvsinkomst, oberoende av andra makens inkomst.

Kommittén anser det vidare rimligt att vårdbidraget under sådana förhållanden och med hänsyn till sitt syfte grundar rätt till ATP-poäng.

Med beaktande även av dessa omständigheter föreslår kommittén att vårdbidraget bestäms till 120 % av basbeloppet.

Vid taxeringen kommer vårdbidraget att utgöra intäkt av tjänst. Det kommer att räknas som A-inkomst vilket innebär att det beskattas individuellt hos mottagaren. Det bör vidare medföra rätt till förvärvsavdrag. Vid bedömningen av rätt till särskilt avdrag för nedsatt skatteförmåga bör enligt kommittén kunna beaktas de speciella kostnader som kan uppkomma på grund av barnets handikapp om kostnaderna inte tillgodoses genom bidrag från landsting och kommuner och om föräldrarna har låga inkomster.

Frågan om graderade vårdbidrag prövas f. n. av riksförsäkringsverket. Verkets uppdrag gäller samtidigt möjligheterna att genom uppmjukade medicinska kriterier vidga bidragskretsen. Enligt familjepolitiska kommitténs mening bör man kunna överväga graderade vårdbidrag även i de fall då tillsynsbehovet är reducerat inte enbart av medicinska utan även av andra orsaker t. ex. genom vistelse i skola under dagtid. Frågan om graderade vårdbidrag på andra än medicinska grunder bör enligt kommitténs mening prövas av riksförsäkringsverket i samband med dess prövning av möjligheten att på medicinska grunder vidga bidragskretsen. I avvaktan på verkets förslag bör barn i externatskola som uppstår vårdbidrag enligt kommittén bibehålla sin nuvarande förmån.

Det är enligt kommitténs mening viktigt att vårdbidraget inte får en konserverande inverkan på de handikappade barnens utveckling. Vårdbidrag bör inte utgå under längre tid än som är påkallat. Vårdbehovet måste därför enligt kommitténs uppfattning fortlöpande kontrolleras. Lämpligen bör kontrollen göras en gång om året. För att inte onödigtvis betunga administrationen bör man emellertid i de fall, då vårdbehovet med stor sannolikhet kan bedömas vara mera varaktigt, låta prövningen ske med längre mellanrum, dock minst en gång vart tredje år.

Kommittén beräknar kostnaderna för förbättringarna av vårdbidraget till 30 milj. kr.

3.5 Barnpension

I direktiven för familjepolitiska kommittén anges att särskild uppmärksamhet bör ägnas åt olika kategorier av ensamstående barnförsörjare. Ensamstående vårdnadshavare får i regel ersättning för den andra förälderns försörjningsinsats för barnen antingen genom underhållsbidrag eller genom bidragsförskott resp. barnpension. Kommitténs principiella uppfattning är att stödet i olika enföräldersituationer bör vara lika stort oberoende av om vårdnadshavaren är fadern eller modern och oberoende av orsaken till att vårdnadshavaren är ensamstående.

När ena förälderns försörjningsinsats saknas utgår samhällets stöd antingen som barnpension — om en förälder avlidit — eller som bidragsförskott om föräldrarna lever skilda och den som inte har vårdnaden om barnet inte betalar underhållsbidrag. F. n. skiljer sig nivån för dessa båda stödformer. Bidragsförskott utgår med 40 % av basbeloppet medan barnpensionen från folkpensioneringen utgör 25 % av basbeloppet. Även åldersgränsen är olika, nämligen 16 år för barnpension från folkpensioneringen och 18 år för bidragsförskott.

Kommittén anser att alla ensamstående vårdnadshavare bör tillförsäkras ett garantistöd motsvarande bidragsförskottets nivå. I de fall då änkepension utgår är stödet genom familjepensionsförmåner redan i dag normalt större än bidragsförskott. Mot bakgrund av redovisade uppgifter om änkornas ekonomiska förhållanden finner kommittén inte skäl att förorda någon höjning av barnpensionsnivån i dessa fall. När barnpension från tilläggspensioneringen utgår i sådan omfattning att den sammanlagda barnpensionen motsvarar bidragsförskottsnivån torde inte heller någon höjning av barnpensionerna från folkpensioneringen vara motiverad. I övriga fall bör enligt kommitténs mening barnpension utgå med samma belopp som bidragsförskott.

Bidragsförskott fungerar som en garantinivå som motsvarar 40 % av basbeloppet enligt lagen om allmän försäkring. Enligt familjepolitiska kommitténs mening bör en sådan garantinivå införas även för barnpension. Det bör ske genom att barnpension från folkpensioneringen utgår med 40 % av basbeloppet i de fall då det inte utgår änkepension eller barnpension från ATP. I dessa senare fall bör barnpension utgå med 25 % av basbeloppet eller det högre belopp som erfordras för att det sammanlagda stödet skall uppgå till 40 % per barn.

Den här föreslagna konstruktionen betyder, förutom likformighet med bidragsförskotten, att olikheterna i behandlingen av olika grupper efterlevande föräldrar minskar. Stödet till änkorna ligger kvar på oförändrad nivå, medan barnstödet ökar för änklingar liksom för fränskilda och ogifta efterlevande kvinnor. Vidare utgår stödet enligt garantinivån lika till alla barn, vilket kommittén också ser som en fördel.

För föräldralösa barn bör enligt kommitténs mening liksom hittills ersättningsnivån ligga högre än för övriga, eftersom det här gäller att ersätta bortfallet av båda föräldrarnas försörjningsinsats. F. n. utgår barnpension till föräldralösa barn med 35 % av basbeloppet mot 25 % i andra fall. Vid en höjning av den allmänna nivån till 40 % förefaller det rimligt att föreskriva att barnpensionen till föräldralösa utformas som en garantinivå på 60 %. Avräkning mot änkepension och ATP-pension bör ske på samma sätt som för fader- eller moderlösa barn. När såväl barnpension som bidragsförskott utgår bör också det sammanlagda stödet uppgå till 60 % av basbeloppet.

Kommittén föreslår också att åldersgränsen för barnpension inom folkpensioneringen höjs till 18 år. Kommittén menar att önskemålet om likformighet med bidragsförskotten — vars åldersgräns är 18 år — bör bli avgörande för vilken gräns man väljer för barnpension inom folkpensioneringen.

Kostnaderna för de föreslagna ändringarna av barnpensionerna beräknar kommittén till 35 milj. kr. varav 25 milj. kr. hänför sig till höjningen av åldersgränsen från 16 till 18 år och 10 milj. kr. till införandet av en garantinivå på 40 % av basbeloppet.

4 Remissyttrandena

4.1 Inledning

Kommitténs förslag om föräldrapenning, sjukpenning vid vård av sjukt barn, vårdbidrag för svårt handikappat barn och barnpensioner tillstyrks i sina huvuddrag av alla remissinstanser som behandlat förslagen.

4.2 Föräldrapenning

Den av kommittén föreslagna omvandlingen av moderskapsförsäkringen till en föräldraförsäkring har mottagits positivt under remissbehandlingen. Förslaget tillstyrks av bl. a. *socialstyrelsen, statens handikappråd, kammarrätten i Stockholm, arbetsmarknadsstyrelsen, barnstugeutredningen, länsstyrelserna i Östergötlands och Kronobergs län, Svenska kommunförbundet, LO, TCO, SACO, LRF, KF, Försäkringskasseförbundet, kommunens styrelse i Stockholm, Malmö, Örebro, Borås, Sundsvall och Huddinge samt SFS.*

Socialstyrelsen framhåller att kommittén genom förslaget om valfrihet för föräldrarna om vem som skall uppbära föräldrapenningen och förslaget att ge fadern rätt att vara hemma under kortare tid i samband med nedkomsten tagit hänsyn till de krav som kommit fram i den allmänna diskussionen om att tillerkänna fadern en mer framträ-

dande roll för barnets utveckling. Socialstyrelsen ställer sig bakom kommitténs syn på faderns roll i familjen och tillstyrker förslagen om utvidgning till fäder av det ekonomiska stödet och anställningstryggheten i samband med ett barns födelse. Liknande synpunkter framförs av bl. a. TCO.

LO konstaterar att kommitténs förslag att moderskapsförsäkringen görs om till en föräldraförsäkring är helt i linje med vad LO tidigare anfört. Länsstyrelsen i Kronobergs län menar att genom förslaget om föräldrapenning, som i stället för nuvarande moderskapspenning och tillägssjukpenning skall utgå till den av föräldrarna som har den faktiska vården av barnet, har kommittén kommit att på ett påtagligt sätt verka för ökad jämställdhet mellan män och kvinnor i fråga om ansvaret för familjen.

Förslaget att ersättningstiden skall förlängas från sex till åtta månader tillstyrks av bl. a. barnstugeutredningen, LO, TCO, KF, Försäkringskasseförbundet och kommunstyrelsen i Borås. LO framhåller dock att det med tanke på de höga kostnader som en förlängning av ersättningstiden skulle innebära kanske vore mera realistiskt att som en dellösning i första hand ge ersättning åt kvinnor som på grund av sin arbetssituation — utan att sjukdom föreligger — måste avbryta sitt arbete inom tre månader före barnsbörd.

Kommunens styrelse i Huddinge menar att den valda ersättningstiden beträffande föräldrapenningen kan diskuteras. Enligt uppgift saknas således entydiga forskningsresultat och erfarenheter beträffande den tidigaste tidpunkt en placering av barn i daghem eller familjedaghem är lämplig. Det förefaller inte heller möjligt att generellt kunna ange en sådan tidpunkt. Den av socialstyrelsen aktualiserade undersökningen av den s. k. sexmånadersgränsens lämplighet när det gäller barns introducerande på daghem borde dock kunna avvaktas innan ett slutligt ställningstagande tas i detta avseende.

En ersättningstid på tolv månader ifrågasätts eller föreslås av bl. a. länsstyrelserna i Malmöhus län och Jämtlands län, Svenska kommunförbundet, kommunstyrelsen i Malmö, SACO, Föreningen Sveriges socialchefer, Centerns ungdomsförbund och Husmodersförbundet Hem och samhälle.

Socialstyrelsen anser det vara positivt att föräldrarna får möjlighet att arbeta halvtid och uppbära halv föräldrapenning. Arbetsmarknadsstyrelsen tror att rätten till halv föräldrapenning kan komma att utnyttjas av ett växande antal familjer och anser att en reform bör göras flexibel för att möta utvecklingen, även om ändringar i attityder och beteenden går långsamt.

SAF vill inte tillstyrka föräldrapenning till fadern i samband med nedkomsten när det gäller det första barnet.

Kommitténs förslag om föräldrapenning i tio dagar till vardera foster- eller adoptivföräldern vid mottagandet av barn som är äldre än åtta månader tillstyrks av bl. a. *LO* som dock påpekar att man därmed inte löst de ekonomiska frågorna i samband med adoption. En längre ersättningstid i fråga om adoption förordas av flera remissinstanser.

Förslaget att någon av föräldrarna skall ha varit inskriven hos försäkringskassa under minst 180 dagar i följd närmast före barnets födelse för att föräldrapenning skall kunna utgå har uppmärksamats av bl. a. *försäkringsdomstolen*, *riksförsäkringsverket*, *statskontoret*, *invandrarverket*, *länsstyrelsen i Älvsborgs län* och *SAF*. *Försäkringsdomstolen* anser förslaget vara mindre tillfredsställande eftersom det kommer att innebära en försämring för bl. a. svenska kvinnor som efter bosättning utomlands återvänder till Sverige och föder barn här inom 180 dagar efter inskrivningen. Enligt nuvarande bestämmelser utgår moderskapspenning till dessa kvinnor. Liknande synpunkter framförs av *invandrarverket*. *SAF* anser att i vart fall föräldrar som utsänts på kontrakt av svenskt företag bör vara berättigade till föräldrapenningens garantinivå även om de återvänder inom 180-dagars-tiden.

Riksförsäkringsverket tar i detta sammanhang också upp förslaget att kvalifikationstiden för föräldrapenning över garantinivån skall förkortas från 270 dagar till 180 dagar. Verket motsätter sig inte förslaget men pekar på att hemmakärförsäkrade kvinnor som enligt gällande bestämmelser inte kan få tilläggssjukpenning vid barnsbörd genom förslaget kommer att få möjlighet att skaffa sig föräldrapenning över garantinivån genom att ta ett arbete sedan de blivit gravida. *Statskontoret* vill behålla den nuvarande gränsen på 270 dagar men mjuka upp bestämmelsen så att även försäkrade som haft förvärvsarbete under denna tid men försummat att göra anmälan till försäkringskassa tillförsäkras föräldrapenning.

Kommitténs förslag att föräldrapenning över garantinivån bara skall kunna utgå om också den andre föräldern är placerad i lägst sjukpenningklass nr 11 kritiserar av *försäkringsdomstolen*, *riksförsäkringsverket* och *Försäkringskassaförbundet*. *Riksförsäkringsverket* förklarar sig inte vilja biträda kommitténs förslag med hänsyn till att kvinnor med make som har en inkomst understigande sjukpenningklass nr 11 går miste om full kompensation för sitt inkomstbortfall.

4.3 Sjukpenning vid vård av sjukt barn

Förslaget hälsas med tillfredsställelse av flertalet remissinstanser. *LO* betonar i sitt yttrande att reformen får anses som mycket angelägen.

Socialstyrelsen framhåller att tillfällig barntillsyn inte kunnat beredas i önskvärd omfattning trots att den sociala hemhjälpsverksamheten byggts ut. Styrelsen förutsätter att ersättning från försäkringskassan i första hand är avsedd att utnyttjas då social hemhjälp ej går att ordna, exempelvis under barnets insjuknandedag eller vid toppbelastning av den sociala hemhjälpen. *Försäkringskassaförbundet* påpekar att sjukfrekvensen för kvinnor i de åldrar då man vanligen har hemmavarande barn är högre än den genomsnittliga. Detta kan till en del bero på att man sjukanmäler sig för att få möjlighet att stanna hemma och vårda sjuka barn. Förbundet anser att denna olägenhet skulle elimineras genom en reform i enlighet med den föreslagna. Vidare skulle större likställighet uppnås mellan offentligt och privat anställda.

Arbetsmarknadsstyrelsen, socialstyrelsen, TCO, Försäkringskassaförbundet och Fredrika-Bremer-förbundet understryker vikten av att ett genomförande av förslaget inte leder till minskad utbyggnad av den sociala hemhjälpen. *Barnstugeutredningen* framhåller att förslaget bör kompletteras med en utbyggd barnvårdarservice.

Statens handikappråd vill att sjukpenning även skall kunna utgå för familjemedlem som vårdar vuxen handikappad och i vissa andra fall. *Hörselfrämjandets riksförbund* anser att gränsen för rätt till sjukpenning bör sättas högre än tio år när det gäller handikappade barn.

Försäkringsdomstolen anser det vara osäkert om kommittén avsett att sjukpenning skall utgå till fria yrkesutövare, hemarbetare m. fl. som har möjlighet att stanna hemma och vårda barnet och samtidigt utföra förvärvsarbete, ehuru troligen i mindre omfattning än eljest. *Försäkringskassaförbundet* har funnit att ersättningsrätten enligt förslaget är begränsad till tvåförsörjar- och enföräldrafamiljen. Detta får enligt förbundet den mindre önskvärda konsekvensen att i familjer där ena föräldern är hemarbetande den andre inte har rätt till ersättning för att vårda sjukt barn när den som arbetar hemma t. ex. är sjuk eller bortrest.

Svenska kommunförbundet förordar en obligatorisk uppgiftsskyldighet i stället för förslaget att föräldrarna bör anmäla till försäkringskassan om de anmält barnets sjukdom till den kommunala nämnd som har hand om hemhjälpsverksamheten.

Statskontoret anser att den föreslagna anmälan inte skall ha betydelse för rätten till sjukpenning. Behovet av kontroll torde enligt statskontorets mening bäst tillgodoses genom försäkringskassornas externa sjukkontroll.

SAF ger förslaget om rätt till sjukpenning vid vård av sjukt barn prioritet bland kommitténs förslag. För familjer som rätt brukar förmånen skulle den innebära ett mycket eftersträvänsvärt socialt skydd, men förslaget bör inte genomföras om fortsatta utredningar skulle visa att det inte går att skapa tillfredsställande kontrollmöjligheter. *SAF* anser att de praktiska problemen är betydligt svårare än de som uppstår vid

en persons egen sjukdom. Utformningen av kommitténs förslag är sådan att en betydande arbetsfrånvaro utan giltiga skäl skulle kunna bli följden av att det genomförs. Enligt SAF måste stor möda läggas ned på att konstruera ett effektivt kontrollsystem. Bl. a. måste läkarintyg kunna krävas från första dagen.

I fråga om ersättningstidens längd är *kammarrätten i Stockholm* kritisk mot att tiden sätts lika för alla familjer oavsett barnantalet. *Svenska kommunförbundet* anser att det bör övervägas om inte tio dagar per familj och kalenderår skall utgöra lägsta antalet ersättningsdagar och en stigande skala införs med ökat antal ersättningsdagar ju fler barn som finns i familjen. *SACO* menar att rätten att stanna hemma tio dagar per år bör knytas till individen i stället för till familjen, dvs. varje arbetstagare bör ha möjlighet att stanna hemma tio dagar per år för att vårda sjukt barn.

TCO stöder kommitténs förslag till ersättningstid men anser att antalet dagar bör omprövas när man sett verkningarna av reformen. *KF* anser att det vore önskvärt att de tio dagar som får disponeras per familj fördelas med fem dagar för vardera föräldern. Liknande synpunkter anförs av *Fredrika-Bremer-förbundet* som dock anser att man som en alternativ lösning bör kunna diskutera ett mera allmänt införande av flexibel arbetstid i kombination med ett mindre antal lediga dagar för vård av sjukt barn. Förbundet anser vidare att man bör överväga något fler antal dagar för familjer med mer än ett barn i tillsynsåldern. *Försäkringskasseförbundet* finner att det kan vara befogat att gå försiktigt fram när det gäller en helt ny princip men påpekar att det ur rättvisesympunkt är önskvärt att flerbarnsfamiljer får rätt till längre ersättningstid. *Hörselfrämjandets riksförbund* förordar att den föreslagna begränsningen till tio dagar får avse varje barn i stället för familjen.

Försäkringsdomstolen finner begreppet familj oklart. Det bör enligt domstolen särskilt beaktas att samboendeförhållandena kan växla under ett och samma år.

4.4 Vårdbidrag för svårt handikappat barn

Kommitténs förslag att vårdbidraget skall höjas, beskattas och göras ATP-grundande tillstyrks av *socialstyrelsen*, *barnstugeutredningen*, *länsstyrelserna i Södermanlands och Jämtlands län*, *kommunförbundet*, *TCO*, *SR*, *LRF*, *Försäkringskasseförbundet*, *kommunens styrelse i Stockholm*, *Örebro*, *Borås*, *Huddinge*, *Munkfors* samt *Kristen demokratisk samling*.

Försäkringskasseförbundet framhåller att det är angeläget att rätten till vårdbidrag vidgas till flera grupper och att den inom riksförsäkringsverket pågående utredningen leder fram till att man får möjlighet att bevilja t. ex. halvt vårdbidrag. Synpunkter på bidragskretsen och

frågan om graderat vårdbidrag anläggs också av *statens handikappråd*, *barnstugeutredningen*, *TCO* och *kommunens styrelse i Munkfors*.

Förslaget att vårdbidraget skall omprövas en gång om året kritiserar av några remissinstanser. *Socialstyrelsen* anser att omprövningen bör ske vart tredje år med hänsyn till den allmänna förutsättningen att barnet har behov av särskild tillsyn och vård under avsevärd tid. I särskilda fall, t. ex. när handikappet är av tillfällig art, bör dock prövningen kunna ske årligen. *Statens handikappråd* har en liknande syn och föreslår att huvudregeln vid kontrollen av vårdbidragets varaktighet bör vara att den görs vart tredje år och vid speciella skäl varje år. *Statskontoret* anser att bestämmelsen bör utformas så att omprövning av vårdbidraget kan ske med det intervall försäkringskassan anser erforderligt. *Försäkringskassaförbundet* förutsätter att den föreslagna årliga prövningen kommer att ske i form av efterkontroll med föredragning i pensionsdelegation endast i de fall då barnets tillstånd förändrats, eftersom en annan ordning skulle bli administrativt betungande.

4.5 Barnpension

Familjepolitiska kommittén har överarbetat ett av pensionsförsäkringskommittén tidigare framlagt förslag om förbättringar av barnpensionerna inom folkpensioneringen. Det nya förslaget har tillstyrkts av *socialstyrelsen*, *LO*, *TCO*, *SACO* och *kommunstyrelserna i Huddinge och Munkfors*.

Försäkringsdomstolen och *riksförsäkringsverket* efterlyser en närmare precisering av vilka änkepensioner som skall få inverka på barnpensionsbeloppets storlek. Det måste anges om moderns eller annan persons änkepension avses liksom vilken änkepension som är relevant, exempelvis den pension som uppbärs efter fadern till gemensamt barn, vilket samtidigt med att modern blivit berättigad till änkepension får barnpension efter fadern. Om änkan och barnet inte sammanlever kan barnpensionen ändå komma att stanna vid ett belopp motsvarande 25 % av basbeloppet. När den efterlevande föräldern inte har den rättsliga vårdnaden om barnet och bidragsförskott inte utgår enär bidragsberättigat subjekt inte finns bör garantinivån vara densamma som för föräldralöst barn, dvs. 60 % av basbeloppet.

Dessa remissinstanser erinrar även om att den föreslagna åldershöjningen från 16 till 18 år för rätt till barnpension medför att sådan pension kan komma att utgå samtidigt med änkepension eller förtidspension och att bestämmelsen i 10 kap. 4 § andra stycket AFL bör ändras att omfatta även barnpension.

Kommitténs förslag att åldersgränsen för barnpension skall höjas från 16 till 18 år tillstyrks eller lämnas utan erinran av *socialstyrelsen*, *försäkringsdomstolen*, *riksförsäkringsverket*, *LO*, *SACO* och *kommunstyrelsen i Huddinge och Munkfors*. *TCO* förordar samma åldersgräns

som f. n. finns inom tilläggspensioneringen och pensionsreglementen för statligt och kommunalt anställda, dvs. 19 år. *Försäkringskasseförbundet* uttalar att det skulle vara naturligt att åstadkomma en samordning även med åldersgränsen för barnpension inom tilläggspensioneringen.

5 Föredraganden

5.1 Inledning

Familjepolitiken måste formas mot bakgrund av den pågående samhällsutvecklingen. Den måste ta hänsyn till det ständiga växelspelet mellan familjepolitiken, familjernas levnadsmönster och samhällsutvecklingen i stort. Fortfarande finns det stora skillnader mellan mäns och kvinnors villkor i arbetslivet och samhället — skillnader som delvis går tillbaka på skillnader i fördelningen av arbetsuppgifterna i hemmet. Ett viktigt mål för familjepolitiken är att åstadkomma en utveckling som medför ökad jämställdhet mellan män och kvinnor. Detta fordrar ett samspel mellan politiska insatser på samhällslivets olika områden. Reformen av skilda slag medverkar till en sådan utveckling.

Arbetsmarknadspolitiken har således inriktats på att ge varje vuxen människa möjlighet till en produktiv sysselsättning. Utbildningsmöjligheterna har ökat kraftigt och nästan alla ungdomar oavsett kön skaffar sig numera en ordentlig yrkesutbildning för att delta i arbetslivet. Skattesystemet har ändrats så att utgångspunkten numera i princip är att varje vuxen — man eller kvinna, gift eller ogift — skall försörja sig själv. Särskilt de unga familjerna finner det i dag naturligt att båda föräldrarna förvärvsarbetar. Tvåförsörjarfamiljen blir ett allt vanligare familjemönster. Avbrotten i förvärvsverksamheten när barnen är små tenderar att förkortas.

I direktiven för den nyligen tillsatta delegationen för jämställdhet mellan män och kvinnor framhålls bl. a. att den arbetsfördelning mellan män och kvinnor som nu präglar samhället låser fast såväl män som kvinnor i skilda roller och försvårar en fri personlig utveckling. Kraven på jämställdhet gäller därför inte endast förändringar av kvinnornas villkor utan också av männens. Förändringen avser bl. a. för kvinnornas del ökade möjligheter att förvärvsarbeta och för männens del möjligheter att ta ökat ansvar för barnen. Statsmakterna måste genom åtgärder på samhällslivets olika områden ta aktiv del i arbetet på att förändra såväl männens som kvinnornas ställning.

Familjepolitiska kommitténs undersökningar visar att barnfamiljerna under 1960-talet har haft en något snabbare realinkomstökning än barnlösa inkomsttagare. Samhällets stöd till barnfamiljerna har i sin tur ökat snabbare, i fast penningvärde räknat, än barnfamiljernas real-

inkomster. Kommittén visar att betydelsefulla förändringar samtidigt har ägt rum i stödets inriktning. Familjestödet har förskjutits från skattelättnader till kontantstöd och har inriktats mer direkt på barnen, medan föräldrarna alltmer betraktas som jämställda individer. Samtidigt som det förstärkta kontantstödet har fått en starkare inkomstutjämnande prägel, har ökade resurser ställts till förfogande för barnomsorger i form av daghem och annan social service för barnfamiljerna.

Samhällets stöd till barnfamiljerna måste fortlöpande omprövas och vidareutvecklas. En aktiv familjepolitik behövs för att främja ökad jämställdhet mellan barn med olika uppväxtmiljö, mellan inkomstsvaga och inkomststarka grupper av barnfamiljer och mellan män och kvinnor. Fortsatta förstärkningar av det ekonomiska stödet, främst till de grupper av barnfamiljer och i de skeden under en barnfamiljs livscykel när behoven är störst, är motiverade både för föräldrarnas och för barnens del. Den ökade förvärvsverksamheten bland gifta kvinnor förbättrar familjernas ekonomi, samtidigt som den medför behov av samhällets insatser i form av dels utbyggd barnomsorg, dels kompensation för inkomstbortfall i de situationer då en av föräldrarna måste stanna hemma för att ta vård om barnen. Familjepolitiken skall möta dessa behov och inom den ramen medverka till jämställdhet mellan föräldrarna. De betänkanden som förra året lades fram av familjepolitiska kommittén och barnstugeutredningen ger en god grundval för en familjepolitik med denna inriktning.

Familjepolitiska kommittén har i sitt slutbetänkande (SOU 1972: 34) Familjestöd lagt fram ett omfattande program för en utbyggnad av det ekonomiska stödet till barnfamiljerna. Kommittén har påvisat den ekonomiska betydelsen för familjen av att båda föräldrarna får möjlighet att förvärvsarbeta. Bl. a. med hänsyn härtill har kommittén starkt understrukit vikten av en fortsatt snabb utbyggnad av samhällets barntillsyn. Det ekonomiska stödet inom familjepolitikens ram bör enligt kommitténs mening i huvudsak ta sikte på barnens försörjning och inte på försörjningen av en hemmavarande förälder. Endast i särskilda situationer bör ett stöd lämnas som ger en viss kompensation för bortfallet av den ena förälderns arbetsinkomst.

Familjepolitiska kommitténs allmänna överväganden om familjestödet får instämmande av flertalet av de myndigheter och organisationer som vid remissbehandlingen yttrat sig här om.

Jag vill för egen del särskilt betona kommitténs konstaterande att det bästa ekonomiska stödet till en barnfamilj är att båda föräldrarna får möjlighet att förvärvsarbeta, ett förhållande som kommittén belyser med såväl individuella exempel som samhällsekonomiska kalkyler. Det är föräldrarnas inkomster som är grundvalen för barnfamiljernas ekonomi. Kontantstödet kan inte annat än i särskilda situationer läggas så högt att dess betydelse för familjens försörjning kommer i

närheten av vad en förälders arbetsinkomst betyder för familjeekonomin.

Mot den bakgrunden och med hänsyn till barnens behov instämmer jag också i kommitténs bedömning att en fortsatt snabb utbyggnad av samhällets barnomsorg är minst lika viktig som en ytterligare förstärkning av kontantstödet till barnfamiljerna. Utbyggnaden av barnomsorgen är också ett viktigt led i arbetet på att skapa jämställdhet mellan män och kvinnor i arbetslivet. Antalet platser i barnstugor och kommunala familjedaghem för barn med förvärvsarbete eller studerande föräldrar har ökat från ca 37 000 år 1967 till ca 116 000 innevarande år. De statliga insatserna på detta område har ökat kraftigt under senare år. En betydande höjning av statsbidragen till barnstugor genomfördes senast den 1 januari 1972. För att ge kommunerna ökade möjligheter till en fortsatt snabb utbyggnad av barnstugeverksamheten föreslås i årets statsverksproposition (prop. 1973: 1 bil. 7, punkterna D 2 och 3) en ytterligare kraftig höjning av driftbidragen till daghem och fritidshem från den 1 juli 1973 samt en höjning av anordningsbidragen redan från den 1 januari 1973. Barnstugeutredningens betänkande, som nyligen remissbehandlats, skall bilda underlag för det fortsatta reformarbetet på detta område. Avsikten är att en proposition om förskoleverksamhetens utbyggnad, organisatoriska utformning m. m. senare skall läggas fram till årets riksdag.

I sitt fortsatta arbete skall barnstugeutredningen behandla frågan om fritidsverksamhet för barn i skolåldern samt vissa frågor beträffande personalbehov och personalutbildning för barnstugeverksamheten.

Familjepolitiska kommittén framhåller emellertid också att det i vissa situationer i regel är ofrånkomligt att en av föräldrarna stannar hemma för att ta hand om barnen. Det gäller främst i samband med barns födelse, när barn är sjuka och när svårt handikappade barn vårdas i hemmet. För dessa situationer föreslår kommittén ett väsentligt förbättrat stöd som tar sikte på att i väsentlig mån ersätta bortfallet av en förälders arbetsinkomst. Det allmänna stödet under barnens uppväxttid bör enligt kommitténs och det stora flertalet remissinstansers mening inte differentieras efter barnets ålder. Förstärkningar av det fortlöpande kontantstödet bör inriktas på familjer med lägre inkomster oavsett barnens ålder. Det särskilda stödet till enförälderfamiljerna bör syfta till att ersätta den andre förälderns försörjningsinsats för barnet och alltså inte inriktas på den vårdnadshavandes egen försörjning.

På grundval av dessa allmänna överväganden presenterar kommittén ett omfattande program för en utbyggnad av familjestödet, där de båda tyngsta posterna avser förstärkta bostadstillägg och en föräldraförsäkring som tar sikte på de typer av inkomstbortfall som jag nyss nämnt.

Kommittén beräknar den sammanlagda årskostnaden för att genomföra förslagen till drygt 900 milj. kr. och framhåller att det inte kan anses realistiskt att på en gång genomföra en förstärkning av familjestödet av denna omfattning. Kommittén har presenterat förslagen som ett treårsprogram för utbyggnad av det ekonomiska stödet till barnfamiljerna.

Jag finner det angeläget att redan från den 1 januari 1974 genomföra flera viktiga delar av de förbättringar av det ekonomiska familjestödet som föreslagits i familjepolitiska kommitténs betänkande.

En kraftig förstärkning av bostadstilläggen till barnfamiljer genomfördes den 1 april 1972. Den reformen kan, som kommittén framhåller, till större delen ses som ett tidigareläggande av en utbyggnad som eljest skulle ha föreslagits från kommitténs sida i dess slutbetänkande. Årets statsverksproposition (bil. 7, p. C 3) innehåller förslag att statskommunala bostadstillägg införs även för låginkomsttagare utan barn och att bostadstilläggen för vissa ensamstående med barn förbättras.

De reformer som jag här kommer att förorda gäller förbättrade familjeförmåner inom den allmänna försäkringen. Reformerna innebär i korthet följande.

1) Moderskapsförsäkringen görs om till en föräldraförsäkring med garantinivå under en tid av sex månader i anslutning till barnets födelse. Garantinivån skall innebära ett grundläggande försörjningsskydd i form av en föräldrapenning oberoende av inkomst. Till försäkrade med rätt till högre sjukpenning än garantinivån skall föräldrapenningen utgå med belopp motsvarande sjukpenningen. För tiden efter barnets födelse får föräldrarna själva avgöra vem av dem som skall stanna hemma och därvid uppbära föräldrapenning. Föräldrapenningen skall liksom sjukpenningen utgöra skattepliktig inkomst och blir också ATP-grundande.

2) Rätt till sjukpenning införs för förälder som behöver stanna hemma för att ta vård om sjukt barn och för fader som behöver ta vård om äldre barn i samband med att ytterligare barn föds i familjen.

3) Vårdbidraget för svårt handikappade barn höjs till samma nivå som förtidspensionen inom folkpensioneringen. Förmånen blir skattepliktig och ATP-grundande för den förälder som vårdar barnet.

4) Barnpensionerna förbättras och kommer därigenom att stämma bättre överens med de förmåner som utgår i form av bidragsförskott. Barnpension från folkpensioneringen skall utgå med en garantinivå på 40 % av basbeloppet med avräkning mot barnpension från ATP och änkepension. Åldersgränsen för barnpension från folkpensioneringen höjs från 16 till 18 år.

Reformerna bör som nämnts träda i kraft den 1 januari 1974.

Dessa reformer beräknas medföra en kostnadsökning för den allmänna försäkringen med ca 275 milj. kr. för helt år. Tillsammans med

de förslag rörande bostadstilläggen och bidragen till barnstugorna som redovisats i årets statsverksproposition omfattar de till årets riksdag framlagda familjepolitiska reformerna därigenom en kostnadsökning på ca 450 milj. kr. om året utöver de automatiska kostnadsökningar som följer av tidigare riksdagsbeslut.

De förbättrade familjeförmåner jag har nämnt föranleder ändringar i lagen om allmän försäkring. Vissa ändringar i lagarna om bidragsförsäkring och om förbud mot avskedande i anledning av äktenskap eller havandeskap bör också göras i anslutning härtill.

Jag övergår nu till det närmare innehållet i de här nämnda reformförslagen.

5.2 Föräldrapenning

Samhällets kontanta stöd vid barns födelse består f. n. av moderskapspenning och tilläggssjukpenning. Moderskapspenningen utgörs av ett engångsbelopp på 1 080 kr. vid enkelbörd, vilket motsvarar grundsjukpenning för sex månader. Tilläggssjukpenning utgår under högst sex månader till kvinnor som gör avbrott i förvärvsarbete och motsvarar sjukpenningen vid sjukdom med avdrag för grundsjukpenningen.

Familjepolitiska kommittén har framhållit att frågan om ett inkomstbortfall i samband med barns födelse tidigare betraktades som ett mindre problem under en tid då det i regel ansågs självklart att mannen var huvudförsörjaren och då det var relativt ovanligt att gifta kvinnor hade förvärvsarbete. Det var då snarare giftermålet än barnens födelse som gjorde att kvinnan avbröt sitt förvärvsarbete. I dag däremot torde flertalet familjer, särskilt i lägre åldrar, betrakta det som normalt att även kvinnan förvärvsarbetar med ett eller flera uppehåll när barnen är små. Dessa uppehåll tenderar att förkortas. Det är enligt kommitténs mening i dagens läge riktigast att utgå från att perioden i samband med och närmast efter barnets födelse praktiskt taget alltid måste innebära att en av föräldrarna genom att stanna hemma går miste om en arbetsförtjänst. Vidare bör man inte utgå från att det alltid skall vara modern som tar vård om barnet. Detta resonemang har fått omfattande stöd vid remissbehandlingen.

Jag ansluter mig till kommitténs här återgivna synpunkter. Det torde stå klart att tiden i samband med barns födelse då en familj måste leva på en av föräldrarnas inkomster i vissa fall medför ekonomiska påfrestringar. Det nuvarande ekonomiska skyddet är sålunda otillräckligt för bl. a. kvinnor som nio månader före barnets födelse inte kommit ut i förvärvslivet på allvar. I särskilt hög grad torde detta gälla för många ensamstående mödrar. Kommitténs undersökningar visar också att det sär-

skilt bland de ensamstående föräldrarna finns många som upplevt den ekonomiska situationen i samband med barnets födelse som besvärlig. Det finns också många kvinnor som inte hunnit eller kunnat gå ut i förvärvsarbete igen efter en tidigare barnafödelse. Det är enligt min mening en angelägen uppgift att förstärka stödet vid barns födelse särskilt för dessa grupper.

5.2.1 Garantinivå

Kommittén har understrukit att den nuvarande moderskapsförsäkringen uppvisar en stor spännvidd i fråga om stödets nivå. Tilläggsjukpenningen får anses ge en relativt tillfredsställande ersättning för inkomstbortfallet åt de mödrar som var yrkesverksamma vid havandeskapsperiodens början och hade ett någorlunda väslavlönat arbete. De kvinnor som på grund av studier eller av annat skäl inte nio månader före förlossningen var placerade i sjukpenningklass som berättigar till tilläggsjukpenning får däremot endast moderskapspenningen på 1 080 kr. Också de som har mycket låg tilläggsjukpenning får en relativt liten ersättning under den sexmånadersledighet de formellt har rätt till. Skillnaderna i det stöd moderskapsförsäkringen ger olika grupper av mödrar är alltså mycket stora.

Kommittén har av dessa skäl föreslagit att det ekonomiska stödet vid barns födelse skall innefatta en garantinivå i form av en dagersättning som i denna situation utgår till alla oberoende av inkomst och tidigare förvärvsarbete. Detta stöd avses utgöra ett väsentligt bidrag till den hemmavarande förälderns försörjning. Om föräldern har högre sjukpenning föreslås föräldrapenningen utgå med detta belopp.

Förslaget om en garantinivå för föräldrapenningen har godtagits av samtliga remissinstanser. Jag vill för egen del ansluta mig till förslaget. Härigenom kommer ersättningen vid barns födelse att innefatta ett grundstöd som utgår till alla, oberoende av inkomst och tidigare förvärvsarbete.

Garantinivån bör bestämmas som ett fast belopp per dag. Kommittén har med utgångspunkt i nuvarande system med obeskattade förmåner inom sjukförsäkringen förordat att nivån bestäms till 20 kr. Sjukpenningutredningen har därefter i betänkandet (SOU 1972: 60) Beskattade förmåner vid sjukdom och arbetslöshet m. m. redovisat de tekniska förutsättningarna för att inordna vissa förmåner bl. a. sjukpenning och den av familjepolitiska kommittén föreslagna föräldrapenningen i beskattningssystemet.

Garantinivån för föräldrapenningen bör ses som ett allmänt grundstöd. Jag förordar att garantinivån för föräldrapenningen bestäms till 25 kr. om dagen, vilket motsvarar ca 750 kr. i månaden. Som jämförelse kan nämnas att folkpensionen inkl. pensionstillskott vid ingången av år 1974 kan beräknas uppgå till 680 kr. i månaden. Förslag

läggs i annat sammanhang fram av chefen för finansdepartementet om att föräldrapenningen på samma sätt som sjukpenningen skall räknas som skattepliktig inkomst. För en ensamstående förälder som inte har någon annan inkomst under året torde i regel ingen skatt komma att utgå på föräldrapenningens garantibelopp. I dessa fall blir således även nettobehållningen 25 kr. om dagen eller 750 kr. i månaden. För en gift förälder som själv inte har andra inkomster under året men vars make har inkomst kan nettobehållningen sedan hänsyn tagits till effekten på makens 1 800-kronorsavdrag beräknas till ca 18 kr. om dagen eller 540 kr. i månaden. I enlighet med sjukpenningutredningens förslag bör föräldrapenningen också räknas som pensionsgrundande inkomst. Den kan härigenom bidra till att upprätthålla den hemmavarande förälderns ATP-skydd. Förslag till de lagändringar som behövs härför redovisas i annat sammanhang av chefen för socialdepartementet.

Den som har rätt till högre sjukpenning än garantinivån bör som kommittén föreslagit kunna få föräldrapenning enligt det högre beloppet. Föräldrapenningen kommer således i dessa fall att liksom sjukpenningen ge en ersättning som motsvarar ca 90 % av förvärvsinkomsten.

5.2.2 Båda föräldrarnas rätt till föräldrapenning och ersättningstidens längd

Den från principiell synpunkt största nyheten i föräldraförsäkringen och det som motiverar det ändrade namnet är förslaget att föräldrarna skall få möjlighet att själva avgöra vem av dem som skall ta vård om barnet under månaderna efter födelsen.

Familjepolitiska kommittén har i denna del framhållit att det under tiden före och närmast efter förlossningen naturligen i första hand är modern som bör beredas möjlighet att avbryta sitt förvärvsarbete. Denna bedömning ligger bakom nuvarande regel att tillägssjukpenning utgår under den första månaden efter förlossningen även till en moder som inte har barnet i sin vård. Lagreglerna bör emellertid inte hindra att fadern i stället för modern är hemma hos barnet tiden efter förlossningen. Från flera synpunkter är det tvärtom enligt kommitténs mening positivt om det blir vanligare att föräldrarna delar ansvaret för barnets vård mellan sig redan under de första sex månaderna. Barnet skulle härigenom få större möjligheter att redan från början få nära kontakt med båda föräldrarna. Fadern skulle tidigt vänja sig vid vårdarbetet, vilket enligt kommittén säkerligen skulle göra det naturligare att tillämpa en mer balanserad arbetsfördelning mellan föräldrarna även i fortsättningen under barnets uppväxttid.

Dessa synpunkter har genomgående fått positivt gensvar vid remissbehandlingen. Socialstyrelsen betonar att kommittén tagit hänsyn till de krav som kommit fram i den allmänna diskussionen om faderns roll

för barnets utveckling. Styrelsen ställer sig helt bakom kommitténs syn på faderns roll i familjen.

Jag vill för egen del helt ansluta mig till kommitténs synpunkter. Omvandlingen av moderskapsförsäkringen till en föräldraförsäkring är en betydelsefull markering av att fadern och modern delar ansvaret för barnens omvårdnad. Reformen är principiellt viktig genom att den utgår från en ökad medvetenhet om faderns roll i barnets utveckling. Den ingår också som ett led i en politik som syftar till att genom åtgärder på olika områden främja en ökad jämställdhet inte bara formellt utan även reellt mellan män och kvinnor i hemmet, arbetslivet och samhället.

I kommitténs program för utbyggnad av familjestödet ingår även ett förslag att föräldrapenningen skall utgå under åtta månader, dvs. en förlängning med två månader jämfört med den tid som nu gäller för tilläggsjukpenningen vid barns födelse. Som motiv har kommittén främst anfört de besvärligheter som kan förekomma den eller de sista månaderna fram till dess barnet blir sex månader i de fall då modern avbryter sitt förvärvsarbete en eller ett par månader före barnets födelse. Kommittén föreslår vidare att fadern skall ges möjlighet att samtidigt med modern uppbära föräldrapenning, om han avbryter sitt förvärvsarbete under högst tio dagar i samband med förlossningen. Även dessa tio dagar, som enligt kommitténs förslag skulle inräknas i den sammanlagda ersättningstiden, har kommittén beaktat när den föreslagit en förlängning av ersättningstiden.

Förslaget om en förlängning av ersättningstiden har tillstyrkts av åtskilliga remissinstanser, bl. a. LO och TCO. LO har dock betonat de höga kostnader som en förlängning av ersättningstiden skulle innebära och har som en dellösning ifrågasatt att ersättning i stället ges åt kvinnor som på grund av sin arbetssituation — utan att sjukdom föreligger — måste avbryta sitt förvärvsarbete inom tre månader före förlossningen. Andra remissinstanser har förordat eller ifrågasatt en längre ersättningstid än åtta månader. TCO har framhållit att det vore önskvärt om stödet kunde utsträckas till ett år men att det är lika viktigt att åstadkomma kortare och flexibel arbetstid för främst småbarnsföräldrar.

En förlängning av ersättningstiden för föräldrapenning från de sex månader som nu gäller för tilläggsjukpenning vid barns födelse till åtta månader kan beräknas öka sjukförsäkringens kostnader med drygt 300 milj. kr. om året. Även den dellösning som framförts från LO:s sida om ytterligare ersättning till kvinnor med svårigheter att fortsätta förvärvsarbetet kan beräknas medföra betydande kostnader och skulle dessutom medföra besvärliga gränsdragningsproblem. Med hänsyn till de höga kostnaderna och vid en avvägning mellan olika angelägna reformkrav anser jag det inte möjligt att i detta sammanhang ta upp frågan om en förlängning av ersättningstiden. En viss flexibilitet i till-

lämpningen av sexmånadersgränsen för intagning på daghem bör i någon mån kunna överbrygga de problem vid uttag av ersättning före barnets födelse som kommittén pekat på. Förslaget att fadern skall kunna uppbära ersättning om han stannar hemma från arbetet i samband med att modern vid förlossning vistas på sjukhus är enligt min mening mindre motiverat vid första barnets födelse men däremot av betydelse då det finns äldre barn i familjen som behöver tas om hand i samband med förlossningen. Denna rätt bör därför knytas till behovet att ta hand om äldre barn och infogas i rätten till sjukpenning vid vård av sjukt barn. Jag återkommer till den frågan i det följande.

Som kommittén föreslagit bör föräldrapenningen utgå till modern före barnets födelse, förutsatt att hon inte förvärvsarbetar och tidigast fr. o. m. den sextionde dagen före förlossningen. Det är samma regel som nu gäller för tilläggssjukpenning vid barnsbörd. För tiden efter barnets födelse bör i enlighet med kommitténs förslag föräldrarna ges rätt att själva avgöra vem av dem som skall stanna hemma hos barnet och uppbära föräldrapenning. Avsikten är att föräldrapenningen skall utgå till den av föräldrarna som sköter den huvudsakliga delen av vården och tillsynen av barnet. Den bör inte kunna utgå till båda föräldrarna samtidigt, eftersom det bör vara tillräckligt att endera av föräldrarna tar vård om barnet. Föräldrarna bör emellertid kunna avlösa varandra i vården samma dag och då få halv föräldrapenning vardera. Föräldrapenning bör kunna utgå längst t. o. m. den etthundra-åttionde dagen efter barnets födelse. Har barnet under en del av denna tid på grund av sjukdom inte kunnat vårdas av föräldrarna skall denna tidsgräns kunna förskjutas med motsvarande tid, dock längst till den tvåhundrafyrtionde dagen efter födelsen.

5.2.3 Föräldrarnas förvärvsarbete

Den nuvarande tilläggssjukpenningen vid barnsbörd utgår bara när modern inte förvärvsarbetar. Familjepolitiska kommittén har övervägt att låta föräldrapenning upp till garantinivån utgå utan krav på att någon av föräldrarna skall vara hemma från förvärvsarbete. Kommittén har emellertid stannat för att föräldrapenning skall utgå endast för tid då förälder inte förvärvsarbetar. Vid remissbehandlingen har denna ståndpunkt allmänt godtagits. Jag vill för egen del ansluta mig till denna uppfattning.

Kommittén har vidare tagit upp frågan om det behövs någon begränsning av föräldrarnas möjligheter att växla mellan förvärvsarbete och bortovaro från arbete. Frågan har betydelse dels för föräldrarnas anställningsskydd, dels för deras rätt till föräldrapenning.

När det gäller anställningsskyddet har kommittén föreslagit att detta utsträcks till att omfatta även fadern och — med hänsyn till kommit-

téns förslag om förlängd ersättningstid — att gälla i åtta månader. Kommittén föreslår vidare att rätten att stanna hemma med bibehållet skydd i anställningen skall gälla högst två sammanhängande perioder för vardera föräldern.

Kommitténs förslag i denna del har i huvudsak godtagits vid remissbehandlingen. Utredningen rörande ökad anställningstrygghet m. m. har senare i betänkandet (Ds In 1973: 1) Anställningsskydd och vissa anställningsfrämjande åtgärder föreslagit en generell regel om förbud mot sakligt ogrundade uppsägningar. Betänkandet remissbehandlas f. n. Vissa frågor, bl. a. huruvida nuvarande särskilda bestämmelser om anställningsskydd skall bestå vid sidan av de generella reglerna avser dock utredningen att ta ställning till i ett senare betänkande. Mot denna bakgrund vill jag efter samråd med chefen för inrikesdepartementet förorda att det nuvarande anställningsskyddet för modern under sex månader i samband med barns födelse utsträcks till att omfatta även fadern. Detta bör ske genom ändringar i nuvarande lagstiftning i avvaktan på att ställning tas till frågorna om anställningstrygghet i ett vidare sammanhang. Jag delar familjepolitiska kommitténs mening att den lagfästa rätten att stanna hemma med bibehållet skydd i anställningen bör gälla högst två sammanhängande perioder för vardera föräldern. När föräldrapenning undantagsvis enligt vad jag nyss anført avses kunna utgå utöver den ett-hundraåttionde dagen efter barnets födelse bör anställningsskyddet förlängas med motsvarande tid.

När det gäller rätten till föräldrapenning har kommittén inte funnit skäl till någon begränsning av antalet ledighetsperioder. F. n. gäller att rätten till tilläggsjukpenning vid barnsbörd upphör, om kvinnan under ersättningstiden utför förvärvsarbete under mer än 30 dagar. Denna regel bör enligt kommitténs mening utgå. Vid remissbehandlingen har inga invändningar framförts mot kommitténs förslag i denna del.

I likhet med kommittén anser jag att man när det gäller rätten till föräldrapenning bör lämna föräldrarna frihet att byta av varandra utan någon begränsning av antalet ledighets- eller förvärvsarbetsperioder. Av detta följer att den nämnda trettiodagarsregeln såsom kommittén anført bör utgå.

Kommittén har vidare tagit upp det fallet att båda föräldrarna går över till att förvärvsarbета på halvtid. Inkomstbortfallet blir då i princip detsamma som om en förälder arbetar heltid medan den andra helt slutar förvärvsarbета. Det är enligt kommitténs mening önskvärt att lösningen med halvtidsarbete inte ställer sig mindre förmånlig i bidragshänseende än om en förälder arbetar heltid eller om föräldrarna exempelvis arbetar vissa veckodagar vardera. Kommittén har därför föreslagit att halv föräldrapenning skall kunna utgå i de fall då en förälder arbetar högst halvtid. Villkor för halv föräldrapenning skall enligt förslaget vara att föräldern förvärvsarbета högst fyra timmar om dagen och går miste om minst hälften av den inkomst han har normalt.

Förslaget att halv föräldrapenning skall kunna utgå har fått ett positivt mottagande av remissinstanserna. Kommitténs förslag till avgränsning av begreppet halvtidsarbete har dock föranlett vissa invändningar.

Jag delar kommitténs mening att halv föräldrapenning bör kunna utgå. Villkoren för rätt till halv föräldrapenning bör enligt min mening anknytas till de regler som gäller för halv sjukpenning.

5.2.4 Bosättningskrav

För rätt till föräldrapenning skall enligt kommitténs förslag i princip fordras inskrivning hos försäkringskassa. Däremot föreslås inget krav på svenskt medborgarskap. Med hänsyn till risken för obehörigt utnyttjande av förmånerna genom tillfällig bosättning i landet har kommittén föreslagit att ett villkor för rätt till föräldrapenning skall vara att någon av föräldrarna varit inskriven hos försäkringskassa under 180 dagar i följd närmast före barnets födelse. Förslaget har i huvudsak godtagits vid remissbehandlingen. Några remissinstanser har dock anfört betänkligheter inför denna regel främst i vad avser hemvändande utlandssvenskar.

För rätt till föräldrapenning över garantinivån avses liksom f. n. gälla särskilda regler om inskrivning hos försäkringskassa viss tid före förlossningen. Jag återkommer till den frågan i det följande. När det gäller föräldrapenningens garantinivå innebär det förut redovisade förslaget en kraftig förstärkning av kontantstödet vid barns födelse jämfört med den moderskapspenning som nu utgår till alla barnafödelskor. Otvivelaktigt kan därigenom frestelserna öka att utnyttja förmånerna genom tillfällig bosättning i landet. Av principiella skäl och med hänsyn till de konventioner som Sverige ingått med andra länder anser jag inte att förmånligare regler i detta avseende bör gälla för hemvändande svenskar än för andra länders medborgare. I likhet med kommittén avvisar jag således tanken på olika bosättningsvillkor för utländska och för svenska medborgare. Jag förordar därför att ett generellt krav på sex månaders inskrivning hos försäkringskassa skall gälla som villkor för rätt till föräldrapenning. Kravet bör enligt min mening gälla den förälder som gör anspråk på föräldrapenning. För att undvika stötande konsekvenser i fall då någon försummat inskrivningen bör emellertid försäkringskassan ha möjlighet att ge ut föräldrapenning såvida det blir bevisat att vederbörande under den angivna 180-dagarstiden vistats här under sådana omständigheter att han eller hon skulle ha skrivits inom kassan känt till de rätta förhållandena.

Vad förut sagts avser inte dem som är under 16 år och på grund härav inte skall skrivas in i försäkringskassa. Beträffande dessa bör i fortsättningen liksom hittills gälla att man bortser från att de till följd av åldersregeln inte blivit inskrivna.

5.2.5 Villkor för föräldrapenning över garantinivån

För rätt till tilläggssjukpenning vid barnsbörd krävs f. n. att modern varit placerad i lägst sjukpenningklass 3 under minst 270 dagar före förlossningen eller den beräknade tidpunkten för denna. Ett liknande krav torde få uppställas för rätt till föräldrapenning över garantinivån.

Familjepolitiska kommittén har anfört att det nuvarande sambandet med den normala havandeskapstiden förefaller onödigt med tanke på de möjligheter till familjeplanering som nu står till buds. Kommittén har också framhållit att den nuvarande regeln har vissa nackdelar. Kommitténs förslag är att kvalifikationstiden sänks till 180 dagar, vilket förutsätter viss ändring i praxis beträffande kvarstående i sjukpenningklass när en kvinna avbryter sitt förvärsarbete under graviditeten.

Mot kommitténs förslag i denna del har vid remissbehandlingen anförts invändningar av bl. a. försäkringsdomstolen, som förordar ett bibehållande av nuvarande praxis i fråga om oförändrad klassplacering vid arbetsavbrott under graviditeten. Med hänsyn till de invändningar mot kommitténs förslag som framförts vid remissbehandlingen bör enligt min mening nuvarande kvalifikationstid på 270 dagar i princip behållas. De praktiska nackdelar med nuvarande regel som kommittén pekar på bör enligt min mening kunna begränsas genom en regel som med placering i viss sjukpenningklass jämställer att någon styrker att han eller hon under kvalifikationstiden haft förvärsarbete som skulle ha föranlett rätt till viss sjukpenning om kassan känt till de rätta förhållandena. Det är här alltså fråga om en parallell till den specialregel som förordats i föregående avsnitt för det fall att kravet på inskrivning i försäkringskassa inte är uppfyllt. För den som är under 16 år och därför inte placerad i sjukpenningklass gäller redan nu en sådan regel. I och med att klassplaceringssystemet nu överges i samband med införande av beskattad sjukpenning bör reglerna anknytas till den sjukpenninggrundande inkomstens storlek. I stället för kravet på placering i lägst sjukpenningklass 3 som nu gäller för rätt till tilläggssjukpenning bör villkoret för rätt till föräldrapenning över garantinivån vara att föräldern under havandeskapstiden haft sjukpenninggrundande inkomst av den storlek att han varit försäkrad för en sjukpenning som överstiger garantinivån.

Kommittén har framhållit att övergången från en moderskapsförsäkring till en föräldraförsäkring medför vissa problem när det gäller att skapa regler som kan uppfattas som rättvisa i de enskilda fallen. Kommittén har ifrågasatt om exempelvis fadern skall kunna stanna hemma och uppbära föräldrapenning över garantinivån fastän modern, som inte heller tidigare var förvärsarbetande, också är hemma och i realiteten är den som vårdar barnet. I sådana fall uppnås inte syftet att fadern skall avlösa modern. Kommittén har för sin del ansett att det knappast är rimligt att samhället ger ett stöd som medverkar till

att båda föräldrarna är hemma samtidigt under den tid föräldrapenningen täcker. Kommittén har därför föreslagit att ena förälderns rätt till föräldrapenning över garantinivån skall vara beroende av att även den andra föräldern är försäkrad för sjukpenning över den nivån. Undantag från detta krav föreslås om den andra föräldern heltidsstuderar eller är förtidspensionär, eller när man med hänsyn till omständigheterna inte kan begära att den andra föräldern skall vårda barnet.

Några remissinstanser har haft invändningar mot kommitténs förslag i denna del och menat att den föreslagna regeln innebär en försämring jämfört med vad som nu gäller för kvinnor med män som är försäkrade för en sjukpenning som understiger garantinivån.

Jag vill för egen del instämma i kommitténs bedömning att det inte är rimligt att utge föräldrapenning över garantinivån när den andre föräldern redan är hemma och kan ta vård om barnet. Eftersom det i dagens läge är betydligt vanligare att modern är hemma än att fadern är det får detta problem en helt annan storleksordning när moderskapsförsäkringen görs om till en föräldraförsäkring. En betydande fördel med kommitténs förslag är att det löser denna fråga utan att någon ny skillnad i reglerna mellan män och kvinnor införs.

Sverige är emellertid bundet av två internationella konventioner där frågan om stöd i samband med barns födelse behandlas, nämligen Internationella arbetsorganisationens (ILO) konvention nr 102 om minimistandard för social trygghet och den europeiska balken för social trygghet. Dessa konventioner antogs åren 1952 resp. 1964.

De har utformats med tanke på en moderskapsförsäkring av mer traditionellt slag och inte med tanke på en föräldraförsäkring. Om riksdagen antar de reformer som här presenteras kommer Sverige såvitt jag vet att bli det första landet i världen som inför ett stöd i samband med barns födelse som omfattar båda föräldrarna. Dessa konventioner — som alltså endast behandlar kvinnans rätt till ekonomiskt stöd — innebär att kvinnan under ledigheten skall vara garanterad en ersättning som täcker minst en angiven andel av hennes uteblivna inkomst. De ger inte utrymme för en regel av det slag som kommittén föreslagit. Att få till stånd en ändring av konventionerna i detta hänseende torde vara ett arbete på lång sikt.

Med hänsyn till de åtaganden Sverige gjort genom att ratificera dessa konventioner anser jag det inte möjligt att nu genomföra den regel kommittén föreslagit. Frågan bör i stället lösas på det sättet att kravet att andra föräldern skall förvärvsarbeta e. d. endast gäller i fråga om faderns rätt till föräldrapenning utöver garantinivån. Jag förordar således att ett villkor för faderns rätt till föräldrapenning över garantinivån skall vara att även modern är försäkrad för sjukpenning över den nivån. Undantag från dessa villkor bör i särskilda fall kunna medges av försäkringskassan efter individuell prövning. Jag vill förutskicka att

Sverige i ILO och Europarådet kommer att aktualisera frågan om en revision av dessa båda konventioner i det avseende jag nu berört liksom i andra avseenden där utvecklingen efter det konventionerna tillskapades ger anledning till en översyn av reglerna.

5.2.6 Foster- och adoptivföräldrar

Inom familjestödet har adoptivbarnen och i stor utsträckning även fosterbarnen jämställts med egna barn när det gäller sådana förmåner som barnbidrag, bostadstillägg, bidragsförskott och barnpension. Moderskapsförsäkringen är däremot endast tillämplig på den biologiska modern. Någon motsvarande rätt till ersättning finns inte f. n. för foster- och adoptivföräldrar.

Familjepolitiska kommittén har ansett det rimligt att foster- och adoptivföräldrar med små barn får rätt till föräldrapenning från den dag de får barnet i sin vård och så länge barnet är i den åldern att föräldrapenning kan utgå till biologiska föräldrar.

Kommitténs resonemang, som innebär att foster- och adoptivföräldrar jämställs med biologiska föräldrar ifråga om skydd mot inkomstbortfall under den period då barnen i regel inte kan tas emot på daghem, har enhälligt godtagits av remissinstanserna. Jag vill för egen del ansluta mig till kommitténs bedömning. Med hänsyn till vad jag tidigare anfört angående förskjutning i vissa fall av den tidsgräns efter barnets födelse då föräldrapenning senast bör upphöra att utgå bör föräldrapenningen för adoptiv- och fosterföräldrar kunna utgå under högst 180 dagar och längst till den tvåhundrafyrtionde dagen efter barnets födelse. När föräldrapenning i cnlighet härmed utgår till foster- eller adoptivföräldrar kan de biologiska föräldrarna inte uppbära föräldrapenning eftersom de inte har den faktiska vårdnaden om barnet. Med fosterbarn bör som kommittén anfört förstås fosterbarn i den mening som avses i barnavårdslagen (1960: 97). Reglerna om anställningsskydd bör som familjepolitiska kommittén föreslagit ändras så att skyddet omfattar även adoptiv- och fosterföräldrar i denna situation.

Kommittén har därutöver behandlat frågan om någon form av föräldrastöd bör utgå vid adoption av barn som är över den ålder då föräldrapenning senast skall upphöra att utgå. Kommittén har ansett att det även i dessa fall finns ett visst behov av att föräldrarna är borta från arbetet en kortare tid. Därför har kommittén föreslagit att föräldrapenning för äldre barn upp till tio års ålder skall utgå under tio dagar till vardera föräldern i anslutning till barnets ankomst till familjen. Motsvarande föreslås gälla vid fosterbarnsplaceringar som sker i adoptionssyfte.

Tanken att föräldrapenning i viss utsträckning skall kunna utgå även i dessa fall har genomgående fått ett positivt mottagande vid remissbehandlingen. Flera remissinstanser förordar emellertid en längre ersättningstid än vad kommittén föreslagit.

Jag delar kommitténs uppfattning att en kortare tids skydd mot inkomstbortfall kan behövas även i dessa fall för att i någon mån underlätta barnets anpassning till den nya miljön. Eftersom det här är fråga om att tillskapa en ny stödform bör man enligt min mening åtminstone till en början hålla antalet ersättningsdagar relativt lågt. Jag är därför inte beredd att gå ifrån kommitténs förslag när det gäller antalet ersättningsdagar. Jag anser emellertid att föräldrarna själva bör få fördela uttaget av dessa dagar mellan sig. Jag förordar således att föräldrapenning i dessa fall skall utgå med 20 dagar sammanlagt för båda föräldrarna.

5.3 Sjukpenning vid vård av sjukt barn

En vanlig situation då någon av föräldrarna kan vara tvungen att avstå från förvärvsarbete för barnens skull är när barnen blir sjuka och därför inte kan tas om hand i den tillsynsform som familjen normalt anlitar. Utvecklingen mot tvåförsörjarfamiljen som det allt vanligare familjemönstret gör att detta problem får större omfattning och att växande krav ställs på stöd från samhällets sida i denna situation. Befolkningsomflyttningen har gjort att familjerna inte har samma möjligheter som förr att få hjälp av anhöriga när barnen blir sjuka.

Den kommunala barnvårdarverksamheten håller på att byggas ut men kan i flertalet kommuner ännu inte täcka behoven. Även efter en mycket kraftig utbyggnad av samhällets vårdarservice för sjuka barn kommer det ändå att finnas situationer då den inte räcker till, särskilt vid infektionstoppar och i vart fall så att hjälp inte alltid kan komma redan första dagen. Det finns också situationer då det på grund av sjukdomens karaktär eller av andra orsaker är lämpligast att just en av föräldrarna tar hand om barnet, åtminstone temporärt.

Familjepolitiska kommittén har föreslagit att föräldrar ges rätt att i viss utsträckning uppbära sjukpenning som vid egen sjukdom om någon av dem behöver stanna hemma från sitt arbete för att ta vård om sjukt barn under tio års ålder. Rätten till sjukpenning skall enligt kommitténs förslag gälla makar som båda förvärvsarbetar och ensamstående föräldrar som förvärvsarbetar. Makar bör själva få bestämma vem av dem som skall stanna hemma och vårda barnet. Antalet dagar bör enligt kommitténs uppfattning till att börja med sättas relativt lågt. Ersättningsrätten bör enligt kommittén i vart fall i ett första skede begränsas till tio dagar per familj och år.

Förslaget att sjukpenning skall kunna utgå vid vård av sjukt barn har hälsats med tillfredsställelse av det stora flertalet remissinstanser. De stora löntagarorganisationerna har funnit den föreslagna reformen angelägen. Även SAF har gett denna fråga prioritet bland kommit-

téns förslag samtidigt som föreningen lagt vikt vid att ett effektivt kontrollsystem skapas.

Det är enligt min mening en angelägen uppgift att införa en rätt till sjukpenning vid vård av sjukt barn och jag förordar därför att det av kommittén framlagda förslaget genomförs. Flera remissinstanser har i detta sammanhang understrukt vikten av att ett genomförande av förslaget inte leder till minskad utbyggnad av den kommunala barnvårdarverksamheten. Jag vill understryka att den nya rätten till sjukpenning inte innebär något alternativ till eller minskat behov av insatser från den kommunala vårdorganisationen. Möjligheten till sjukpenning är endast ett viktigt komplement i vissa situationer. En fortsatt utbyggnad av de kommunala insatserna för omvårdnad av sjuka barn är angelägen inte minst med hänsyn till kvinnornas ställning på arbetsmarknaden.

Jag delar kommitténs uppfattning att den nya rätten till sjukpenning i princip bör begränsas till tvåförälderfamiljer där båda makarna förvärvsarbetar och till ensamstående föräldrar som förvärvsarbetar. Rätten till sjukpenning bör förutsätta att det verkligen förelegat ett behov av att föräldern stannat hemma. Sjukpenning för vård av sjukt barn bör normalt inte kunna utgå om en av föräldrarna är hemma, inte heller om en av föräldrarna är ledig från arbetet av annat skäl och kan ta hand om barnet. Om emellertid den hemmavarande föräldern är sjuk eller annars förhindrad att ta hand om det sjuka barnet bör den andre föräldern kunna få sjukpenning.

Som kommittén föreslagit bör sjukpenning för vård av sjukt barn kunna utgå redan fr. o. m. insjuknandedagen. Jag delar också kommitténs uppfattning att i tvåförälderfamiljer makarna själva bör få avgöra vem av dem som skall stanna hemma och vårda barnet.

Kommitténs förslag att åldersgränsen bestäms till tio år har inte mött några invändningar vid remissbehandlingen och jag ansluter mig till kommitténs förslag även i denna del.

När det gäller ersättningstidens längd har kommittén som bakgrund till förslaget om tio dagar per familj betonat att förslaget innebär att man inför en ny stödform i anslutning till den allmänna försäkringen. Det finns därför anledning att gå fram försiktigt åtminstone innan praktiska erfarenheter vunnits av den nya stödformen. Kommittén har också anfört att kostnadsskäl talar för en begränsning av ersättningstiden.

Remissinstanserna har i flertalet fall godtagit kommitténs förslag om antalet ersättningsdagar. I vissa fall ifrågasätts eller förordas dock att antalet dagar höjs för familjer med flera barn.

Jag vill i anslutning till kommitténs resonemang betona att den föreslagna stödformen är en principiell nyhet därigenom att ersättning skall kunna utgå när det är en annan än den försäkrade själv som

drabbats av sjukdomen. Jag delar kommitténs uppfattning att detta förhållande liksom kostnadsskäl talar för att antalet dagar sätts relativt lågt. Av bl. a. administrativa skäl biträder jag kommitténs uppfattning att antalet dagar bör bestämmas per familj och inte per barn. Jag ansluter mig till kommitténs förslag att högsta antalet ersättningsdagar fastställs till tio per familj och kalenderår.

Kommittén har framhållit att föräldrarna bör uppge till försäkringskassan om de anmält barnets sjukdomsfall för den kommunala nämnd som har hand om den sociala hemhjälpen. Vid remissbehandlingen har kommunförbundet förordat en obligatorisk anmälningsplikt. Jag delar kommunförbundets uppfattning så till vida att sjukpenning för vård av sjukt barn bör utgå enbart när det är nödvändigt att en förälder stannar hemma från arbetet för att ta vård om barnet och vårdbehovet alltså inte kan tillgodoses på annat lämpligt sätt. Därvid bör möjligheterna att erhålla social hemhjälp beaktas. Av anmälningsblanketten till försäkringskassan bör framgå att anmälan till den sociala hemhjälpen normalt skall göras. Det är emellertid angeläget med en smidig tillämpning. Det bör ankomma på riks försäkringsverket att utfärda de närmare föreskrifter som skall gälla i detta avseende.

Familjepolitiska kommittén har också tagit upp frågan om faderns behov av att vara ledig med ersättning visst antal dagar i samband med att modern vid förlossning vistas på sjukhus. Som jag tidigare förutskickat bör enligt min mening detta behov kunna tillgodoses inom ramen för den föreslagna rätten till sjukpenning för vård av sjukt barn.

Kommittén har i denna fråga anfört att det kan finnas ett praktiskt behov av att fadern kan ta ledigt en kort tid i samband med ett barns födelse för att ta hand om äldre barn. Förslaget är emellertid inte begränsat till de fall då det finns äldre syskon. Kommittén har också som motiv anfört att fadern skall kunna vara med vid förlossningen och kunna ta hand om familjen under den allra första tiden därefter. Därför skulle enligt kommitténs förslag föräldrapenning kunna utgå till båda föräldrarna under längst tio dagar i samband med varje barns födelse. När båda föräldrarna uppbar föräldrapenning skulle dock två ersättningsdagar per dag avräknas från den totala ersättningstiden inom föräldraförsäkringen. Förslaget har fått ett positivt bemötande vid remissbehandlingen.

Jag delar kommitténs uppfattning så till vida att det är angeläget att i vissa situationer skapa möjlighet för fadern att ta ledigt med ersättning i samband med förlossningen. Det praktiska behovet av ett antal dagars ledighet för fadern i samband med barnets födelse är emellertid enligt min uppfattning främst knutet till att det i familjen finns äldre barn som behöver vård och tillsyn. Om det är fråga om första barnets födelse eller om de äldre barnens tillsyn är tillfredsställande ordnad på annat sätt får stödbehovet anses vara mindre framträdande.

Jag anser således att rätt till sjukpenning bör införas för fader som behöver ta vård om familjens äldre barn under tio års ålder i samband med förlossning. Vanligtvis torde sjukhusvistelsen vid förlossning numera begränsas till ca en vecka. När ett barn tillkommer i familjen har ju också föräldrarna rätt att vara hemma med föräldrapenning under sex månader, varför behovet att på grund av barns sjukdom stanna hemma från arbetet blir mindre under den tiden. Jag anser därför att faderns rätt till ledighet i samband med förlossningen bör inrymmas i de tio dagarnas ledighet för vård av sjukt barn.

För sjukpenning vid vård av sjukt barn och vid vård av äldre barn i samband med ett barns födelse bör i övrigt i huvudsak gälla de regler om bl. a. anmälan, kontroll, läkarintyg, fridagsregel etc. som annars gäller för sjukpenning. Dessa frågor behandlas närmare i specialmotiveringen.

5.4 Vårdbidrag för svårt handikappat barn

Vårdbidrag för svårt handikappat barn utgör enligt gällande regler 60 % av basbeloppet och utgår f. n. med 380 kr. i månaden (basbelopp 7 600 kr.). Vårdbidraget tillkommer barnet och är — liksom invaliditetsersättning i övrigt men i motsats till flertalet andra folkpensionsförmåner — inte skattepliktig inkomst.

Familjepolitiska kommittén har framhållit att barn för vilka vårdbidrag utgår i regel är så svårt handikappade att det är nödvändigt att en av föräldrarna stannar hemma hos barnet. Vårdbidraget kan alltså enligt kommitténs mening främst ses som en viss kompensation för det inkomstbortfall som barnets omvårdnad medför. Även om man inte syftar till att lämna någon full kompensation för den förvärvsinkomst föräldern därvid får avstå från finns det enligt kommittén skäl för en höjning av vårdbidraget. Nivån bör enligt kommitténs mening på lämpligt sätt avvägas med hänsyn till nivån för förtidspension från folkpensioneringen. Eftersom bidragets huvudsyfte bör vara att ge ersättning för inkomstbortfall bör det enligt kommitténs mening tillkomma den förälder som stannar hemma och vårdar barnet och beskattas hos denne på samma sätt som annan förvärvsinkomst. Det av kommittén framlagda förslaget har godtagits av det stora flertalet remissinstanser.

Jag delar kommitténs uppfattning att vårdbidraget främst bör ses som en viss ersättning för att en av föräldrarna i regel måste avstå från förvärvsinkomst för att ta vård om det handikappade barnet. Jag instämmer i att bidraget med hänsyn härtill bör höjas och utgöra skattepliktig inkomst för den av föräldrarna som vårdar barnet. Vårdbidraget bör också som kommittén framhållit räknas som pensionsgrundande inkomst för ATP.

Vårdbidraget bör enligt min mening utgöra ett grundläggande för-

sörjningsstöd på samma nivå som förtidspensionen, särskilt som vårdbidraget i regel ersätts med förtidspension när barnet blir 16 år. Jag förordar därför att vårdbidraget från den 1 januari 1974 skall utgå med samma belopp som hel förtidspension från folkpensioneringen inkl. pensionstillskott. Det motsvarar vid denna tidpunkt 105 % av basbeloppet, för att därefter i takt med ökningen av pensionstillskotten höjas till 120 % av basbeloppet.

Vid nuvarande basbelopp på 7 600 kr. kommer vårdbidraget härigenom att utgå med 665 kr. i månaden från den 1 januari 1974 för att därefter höjas till 760 kr. i månaden vid oförändrat basbelopp när förslaget är fullt genomfört år 1978. Vid taxeringen bör bidraget i enlighet med kommitténs förslag betraktas som inkomst av tjänst, vilket bl. a. innebär att det kommer att beskattas individuellt hos mottagaren och medföra rätt till förvärvsavdrag.

I en tvåförälderfamilj där den hemmavarande föräldern inte har någon annan inkomst vid sidan av vårdbidraget — vilket kan förutsättas vara regeln — medan den andra föräldern har förvärvsinkomster, kommer värdet av vårdbidraget efter skatt sedan hänsyn tagits även till effekten på makens 1 800-kronorsavdrag från den 1 januari 1974 att uppgå till ca 470 kr. i månaden, vilket innebär en bidragshöjning med ca 90 kr. i månaden. För en ensamstående förälder som saknar eller endast har obetydliga andra inkomster torde ingen skatt komma att utgå på vårdbidraget. I dessa fall skulle bidraget därigenom höjas med ca 285 kr. i månaden.

Kommittén har också tagit upp frågan om en höjning av åldersgränsen för vårdbidrag från 16 till 18 år. Därvid har kommittén framhållit att en sådan ändring av åldersgränsen skulle få betydelse även för förtidspensionen. Vidare har kommittén pekat på att riksförsäkringsverket utreder bl. a. frågan om avgränsningen av den bidragsberättigade kretsen för vårdbidrag. Frågan om åldersgränsen borde enligt kommitténs mening kunna tas upp av riksförsäkringsverket i anslutning härtill. Likaså har kommittén hänvisat till riksförsäkringsverkets utredning när det gäller frågan om utsträckta möjligheter att erhålla vårdbidrag när barn på internatskolor besöker sitt hem under kortare tid. Dessa frågor har också tagits upp i vissa remissyttranden.

Riksförsäkringsverkets utredning beräknas enligt vad jag inhämtat vara färdig under innevarande år. Utredningen, som främst gäller kretsen av vårdbidragsberättigade och frågan om graderade vårdbidrag, avses även beröra åldersgränsen och reglerna om vårdbidrag för barn som vårdas på internat. Jag delar kommitténs uppfattning att ett ställningstagande till dessa frågor inte bör ske förrän verkets utredning avslutats.

Kommittén har framhållit vikten av att vårdbidraget inte får en konserverande effekt på det handikappade barnets utveckling. I anslutning

härtill föreslår kommittén att vårdbehovet regelmässigt skall kontrolleras varje år. Ett flertal remissorgan har ställt sig tveksamma eller avvisande till detta förslag. Socialstyrelsen och statens handikappråd har ansett att huvudregeln bör vara att vårdbehovet kontrolleras vart tredje år och jag vill för egen del ansluta mig till denna bedömning. Kortare intervall bör dock tillämpas så snart särskilda skäl finns härför.

5.5 Barnpension

Samhällets särskilda ekonomiska stöd till enförälderfamiljerna utgår främst genom barnpensioner och bidragsförskott. De ensamstående vårdnadshavare som är änkor får därutöver ett försörjningsstöd genom änkepensioneringen.

Barnpension utgår om en av föräldrarna avlidit medan bidragsförskott utgår om föräldrarna lever skilda och den som inte har vårdnaden om barnet inte betalar ett underhåll som uppgår till bidragsförskottsnivån. F. n. är nivån för dessa båda stödformer olika. Bidragsförskott utgår med 40 % av basbeloppet medan barnpensionen från folkpensioneringen utgör 25 % av basbeloppet. Även åldersgränsen är olika nämligen 16 år för barnpension från folkpensioneringen och 18 år för bidragsförskott.

Familjepolitiska kommittén har som sin principiella uppfattning framhållit att stödet i dessa enföräldersituationer bör avse att ersätta bortfallet av den ena förälderns försörjningsinsats för barnet. Handlingslinjen för framtiden bör enligt kommitténs uppfattning vara att gradvis reducera efterlevandeskyddets omfattning när det gäller efterlevande vuxna och i stället i ökad utsträckning inrikta de ekonomiska stödåtgärderna på barnen.

Familjepolitiska kommittén har tagit upp frågan om en höjning av barnpensionerna mot bakgrund av pensionsförsäkringskommitténs förslag i betänkandet (SOU 1971: 19) Familjepensionsfrågor m. m. och omfattande egna undersökningar av enförälderfamiljernas situation. Familjepolitiska kommittén anser att alla ensamstående vårdnadshavare bör tillförsäkras ett stöd motsvarande bidragsförskottets nivå. I de flesta fall då änkepension utgår är stödet redan i dag normalt avsevärt större än bidragsförskottsnivån. Kommittén finner också att dess undersökningar av de ekonomiska förhållandena för olika grupper av enförälderfamiljer inte ger skäl att förorda någon höjning av barnpensionerna i de fall då änkepension utgår. När barnpension från tilläggs-pensioneringen utgår i sådan omfattning att den sammanlagda barnpensionen motsvarar bidragsförskottsnivån finner kommittén inte heller någon höjning av barnpensionerna från folkpensioneringen vara motiverad. I övriga fall bör enligt kommitténs uppfattning barnpensionen från folkpensioneringen höjas till samma nivå som gäller för bidrags-

förskott. Vidare bör åldersgränsen för rätt till barnpension höjas till den som gäller för bidragsförskott, dvs. 18 år.

Kommitténs synpunkter och förslag i denna del har fått allmänt stöd vid remissbehandlingen.

Jag delar kommitténs principiella uppfattning att det särskilda stödet till enförälderfamiljerna bör ges mer enhetlig utformning och ta sikte på att i större utsträckning ersätta bortfallet av en förälders försörjningsinsats för barnet. Den av kommittén föreslagna förstärkningen av barnpensionerna medför en angelägen förbättring för de grupper av enförälderfamiljer som i dag har den lägsta förmånsnivån och skapar härigenom en större enhetlighet i samhällets insatser för olika grupper av enförälderfamiljerna.

Jag förordar således att familjepolitiska kommitténs förslag om en garantinivå för barnpension från folkpensioneringen genomförs. De ändrade reglerna bör innebära att barnpension från folkpensioneringen utgår med 40 % av basbeloppet i de fall då inte barnpension från ATP eller änkepension från folkpensioneringen utgår. I de senare fallen bör barnpension från folkpensioneringen liksom nu utgå med 25 % av basbeloppet eller med det högre belopp som erfordras för att det sammanlagda stödet skall uppgå till 40 % per barn. När båda föräldrarna avlidit bör som kommittén föreslagit garantinivån ligga på 60 % av basbeloppet. När såväl barnpension som bidragsförskott utgår bör liksom när bidragsförskott utgår i förhållande till båda föräldrarna det sammanlagda stödet uppgå till 60 % av basbeloppet. Även här skall dock barnpension från ATP och änkepension från folkpensioneringen tas med i beräkningen i fråga om rätt till högre barnpension från folkpensioneringen än grundnivån.

Jag förordar också att åldersgränsen för barnpension från folkpensioneringen i enlighet med kommitténs förslag höjs till samma ålder som gäller för rätt till bidragsförskott, dvs. 18 år.

Familjepolitiska kommittén har också föreslagit ett borttagande av regeln att barnpension inte utgår för barn utom äktenskap om underhållsskyldigheten fullgörs genom engångsbelopp samt motsvarande ändring i fråga om bidragsförskott. Dessa regler har mycket begränsad praktisk betydelse eftersom engångsbelopp numera endast förekommer när det gäller utländska fäder. Jag ansluter mig till kommitténs förslag som jag avser att närmare beröra i specialmotiveringarna till ändringarna i 8 kap. 5 § AFL och 2 § bidragsförskottslagen.

5.6 Kostnader

Omvandlingen av moderskapsförsäkringen till en föräldraförsäkring med garantinivå på 25 kr. om dagen under sex månader beräknas öka sjukförsäkringens kostnader med ca 100 milj. kr. för helt år.

Införandet av rätt till sjukpenning vid vård av sjukt barn beräknas öka kostnaderna med ca 115 milj. kr. för helt år. Kostnadsberäkningarna utgår från den högre sjukpenningnivå som i proposition 1973: 46 förordas av chefen för socialdepartementet. I nämnda proposition förordas också en omläggning av den allmänna sjukförsäkringens finansiering. Där behandlas även behovet av medelsanvisning till sjukförsäkringen för budgetåret 1973/74.

Höjningen av vårdbidragen till svårt handikappade barn beräknas medföra en kostnadsökning med 25 milj. kr. för helt år. Kostnaderna för förbättringarna av barnpensionerna kan beräknas till 35 milj. kr. för helt år. Medel för dessa reformer har för budgetåret 1973/74 beräknats i årets statsverksproposition under anslaget till folkpensioner (bil. 7, punkt B 4).

Den sammanlagda kostnadsökningen för de förbättringar av familjeförmånerna inom den allmänna försäkringen som jag här förordat kan således beräknas till ca 275 milj. kr. för helt år.

5.7 Upprättade lagförslag

I enlighet med det anförda har inom socialdepartementet upprättats förslag till

- 1) lag om ändring i lagen (1962: 381) om allmän försäkring,
- 2) lag om ändring i lagen (1945: 844) om förbud mot arbetstagares avskedande i anledning av äktenskap eller havandeskap m. m.,
- 3) lag om ändring i lagen (1964: 143) om bidragsförskott.

6 Specialmotivering

6.1 Förslaget till lag om ändring i lagen (1962: 381) om allmän försäkring

3 kap. 9 §

De bestämmelser som f. n. finns i paragrafen behandlar rätten till barntillägg till sjukpenning. Barntilläggen föreslås emellertid avskaffade i den proposition (1973: 46) som Kungl. Maj:t efter anmälan av chefen för socialdepartementet tidigare denna dag beslutat förelägga riksdagen på grundval av sjukpenningutredningens betänkande. Bestämmelserna om sjukpenning vid vård av sjukt barn har tagits in i den lediga paragrafen. Vad jag här föreslagit skall även i övrigt ses mot bakgrunden av den nyss nämnda propositionen.

Med undantag för tilläggssjukpenning till kvinna i samband med barnsbörd kan f. n. sjukpenning utgå endast på grund av sjukdom som förorsakat nedsättning av arbetsförmågan hos den försäkrade. Under de förutsättningar som anges i denna paragraf skall sjukpenning nu kunna utgå även när barn till försäkrad förälder är sjukt.

Med barn avses enligt allmänna bestämmelser i 4 kap. 8 § föräldrabalken även adoptivbarn. Enligt 20 kap. 2 § första stycket jämställs fosterbarn med eget barn när det gäller sjukpenning vid vård av sjukt barn. Av samma paragrafs föreslagna andra stycke framgår att med förälder skall jämnställas make till förälder, såvida de sammanbor. Härav följer att rätt till sjukpenning föreligger även vid vård av styvbarn. Då de sammanboende inte är gifta föreligger likaledes enligt bestämmelsen rätt till sjukpenning vid vård av barn till någon av dem under förutsättning att de sammanboende tidigare varit gifta eller har eller har haft gemensamt barn.

Rätten till sjukpenning enligt denna paragraf förutsätter att det varit nödvändigt att den försäkrade stannat hemma från arbetet för att ta hand om barnet. Sjukpenning utgår inte om någon av föräldrarna är hemmamake och oförhindrad att vårda barnet. Något krav på att den förälder som stannar hemma från förvärvsarbetet därigenom i det särskilda fallet går miste om arbetsinkomst har emellertid inte uppställts. I detta hänseende avses således ej någon skillnad i förhållande till vad som gäller i allmänhet beträffande sjukpenning. På samma sätt som i det följande förordas i fråga om föräldrapenning bör sjukpenning kunna utgå även i vissa fall då barn t. ex. vistas på sjukhus men en av föräldrarna måste avstå från förvärvsarbete för att vara tillsammans med barnet.

Hänvisningen till bestämmelserna i 3 kap. 7 § AFL innebär att för sjukpenning krävs att den försäkrades möjligheter att utföra sitt arbete en viss dag inskränkts med minst hälften till följd av barnets sjukdom. Har vårdaruppgiften helt hindrat honom att förvärvsarbete utgår hel sjukpenning, annars halv sjukpenning.

Om en förälder vårdar det sjuka barnet under semester eller annan ledighet föreligger inte rätt till sjukpenning enligt denna paragraf. Sjukpenning kan inte heller utgå om den andre av föräldrarna till följd av sådan ledighet finns hemma och kan ge barnet erforderlig tillsyn. I försäkran för erhållande av sjukpenning enligt denna paragraf skall därför anges hur frågan om tillsyn av barnet är löst i vanliga fall och vilka möjligheter den andre föräldern haft att vårda barnet.

I paragrafens andra stycke regleras faderns rätt att uppbära sjukpenning i anslutning till barns födelse. Avsikten är som angivits i den allmänna motiveringen att möjliggöra för fadern att ta ledigt från förvärvsarbete för att kunna ta hand om äldre barn i familjen då vårdbehov uppkommer i samband med förlossning. Med förlossning skall likställas sådana situationer då en kvinna till följd av missfall kräver särskild vård. Hänvisningen till första stycket innebär bl. a. att den försäkrade skall stå i förhållande som tidigare beskrivits till det hemma-
varande barnet.

I tredje stycket första punkten anges begränsningen av antalet sjuk-

penningdagar som varje kalenderår disponeras för vård av sjukt barn. Som angivits i den allmänna motiveringen gäller samma maximala antal dagar, tio, oavsett det rör sig om en- eller tvåförälderfamiljer. Vad avser det senare fallet får termen "gemensamt har barnet i sin vård" inte tolkas så snävt att bestämmelsen inte skulle vara tillämplig exempelvis när barn vistas en del av ett år hos enbart den ene av föräldrarna utan att det kan anses att föräldrarna stadigvarande lever isär. När familjegemenskapen förändras under året kan svårigheter uppstå vid beräkningen av det antal disponibla dagar som återstår för den ene och den andre av föräldrarna, genom att en ny familjegemenskap kan sägas ha bildats. Beträffande tolkningen av bestämmelserna i sådana fall bör följande riktlinjer gälla. Om föräldrarna flyttar isär, är det naturligt att vad som vid tidpunkten för separationen återstår av de ursprungliga gemensamma tio dagarna därefter disponeras av den som i fortsättningen har barnet eller barnen i sin vård, i likhet med vad som gäller för andra ensamstående föräldrar. Skulle i ett sådant fall barnen delas mellan föräldrarna är bägge i fortsättningen att anse som ensamstående föräldrar. De bör då var för sig disponera ett dagantal motsvarande vad som vid separationen återstod av de ursprungliga tio dagarna. Som ett exempel kan tas att i en tvåbarnsfamilj föräldrarna använder fem dagar för vård av barnen under en sjukperiod i januari ett år. Därefter flyttar de isär i mars, varvid barnen följer modern. Denna skall då för fortsättningen av kalenderåret disponera återstående fem dagar. Delas barnen mellan fadern och modern skall var och en av dessa disponera fem dagar.

Det motsatta fallet är att två ensamstående flyttar ihop under sådana omständigheter att de gemensamt blir att anse som föräldrar till barn till den ene av dem enligt bestämmelserna i 20 kap. 2 §. Den familj som därigenom uppstår disponerar vad som återstår av den dittillsvarande ensamstående förälderns tio dagar. Skulle bägge medföra barn vid sammanflyttningen är det tydligt att den nybildade familjen inte rimligen kan få disponera summan av de bägges återstående dagantal som ensamstående. Detta framgår av att det sammanlagda dagantalet i så fall skulle kunna överstiga tio dagar för familjen. Här bör man välja det för parterna närmast gynnsammaste alternativet, vilket innebär att de gemensamt får disponera det största av de dagantal som återstod vid sammanflyttningen.

I en andra punkt i tredje stycket har givits särbestämmelser som avser att möjliggöra att en förälder som ensam har barn i sin vård anlitar hjälp av den andre föräldern i fall då barnet blir sjukt eller i samband med förlossning. Den andre föräldern skall då kunna tillfälligt ta vård om barnet och uppbära sjukpenning trots att bestämmelserna i första punkten av stycket inte är tillämpliga på honom själv. I detta fall skall emellertid det antal dagar som sjukpenning utgår avräknas från det

dagantal som står till buds för den förälder som i vanliga fall har barnen i sin vård. Därför bör det i dessa fall krävas medgivande från denne förälder innan sjukpenning beviljas. Bestämmelsen har praktisk betydelse t. ex. då makar flyttat isär. Den får tillämpning bl. a. vid utövande av umgängesrätt.

I den framlagda propositionen angående utformningen av beskattad sjukpenning (1973: 46) har i 3 kap. 10 § AFL såvitt gäller sjukpenning vid vård av sjukt barn föreslagits ett undantag från vad som annars gäller i fråga om sjukpenning. Sjukpenning vid vård av sjukt barn skall enligt förslaget kunna utgå redan fr. o. m. den dag barnet insjuknar. Undantagsregeln bör ses i samband med det i förevarande paragraf uppställda kravet på att föräldern skall ha varit tvungen att avstå från förvärvsarbete för att sjukpenning skall kunna utgå. I övrigt skall vanliga bestämmelser beträffande sjukpenning tillämpas såvitt avser sjukpenning vid vård av sjukt barn. Följaktligen blir exempelvis den s. k. fridagsregeln i 10 § samt den i samma paragraf intagna bestämmelsen, att sjukpenning i allmänhet inte får utges för tid innan sjukdomsfallet anmälts, tillämpliga.

Sjukpenning enligt denna paragraf kan utgå såsom hel eller halv sjukpenning. Därvid skall bestämmelserna i 7 § första och andra styckena äga motsvarande tillämpning. Beträffande avräkningen av använda sjukpenningdagar avses gälla detsamma som i fråga om föräldrapenning. Se härom kommentaren till 3 kap. 13 §.

3 kap. 12 §

Som anges i den allmänna motiveringen skall föräldrapenningen till skillnad från det nuvarande kontantstödet inom moderskapsförsäkringen kunna tillkomma båda föräldrarna. Däremot överensstämmer föräldrapenningen med den nuvarande tilläggssjukpenningen vid barnsbörd så till vida att dagsbeloppet beräknas med hänsyn till föräldrarnas sjukpenning. Såsom en nyhet tillkommer emellertid garantinivån, som innebär att hel föräldrapenning inte får understiga 25 kr. per dag. I enlighet med familjepolitiska kommitténs förslag skall den nuvarande moderskapspenningen som motsvarar grundsjukpenning under 180 dagar gå upp i föräldrapenningen. Något särskilt engångsbelopp skall således inte utgå. Kommitténs bedömning i detta avseende har lämnats utan erinran av remissinstanserna. Bestämmelserna om föräldrapenning har införts i 3 kap. 12—14 §§ som f. n. upptas av moderskapsförsäkringens regler. I likhet med sjukpenningen avses föräldrapenningen bli skattepliktig.

När fader till barn utom äktenskap gör gällande rätt till föräldrapenning bör i regel krävas att faderskapserkännande föreligger från hans sida.

En förutsättning för erhållande av föräldrapenning är att föräldern

varit inskriven hos försäkringskassa under minst 180 dagar i följd närmast före barnets födelse eller den beräknade tidpunkten för denna. I vissa fall kan förekomma att någon inte varit inskriven hos allmän försäkringskassa trots att han rätteligen bort vara det. Det vore inte rimligt om han då utan vidare skulle bli utesluten från möjligheten att få föräldrapenning. Med hänsyn härtill har i paragrafens andra stycke sista punkten stadgats möjlighet för försäkringskassan att i sådana fall tillerkänna den försäkrade föräldrapenning. Förutsättning härför är emellertid att den försäkrade klart kan styrka att han bort vara inskriven. Tillämpningen av denna bestämmelse bör därför anslutas till vad som f. n. gäller för ett jämförligt fall enligt 13 kap. 2 § AFL.

I paragrafens tredje stycke ges bl. a. grundförutsättningarna för rätt till föräldrapenning över garantinivån. I sådant hänseende krävs att föräldern under minst 270 dagar i följd före nedkomsten eller den beräknade tidpunkten härför varit försäkrad för en sjukpenning som överstiger 25 kr. om dagen. Föräldrapenning utgår i sådant fall med belopp motsvarande sjukpenningens. Detsamma gäller, på samma sätt som nyss sagts, om den försäkrade inte varit försäkrad för sådan sjukpenning eller överhuvudtaget inskriven hos försäkringskassa men kan styrka att han rätteligen bort vara försäkrad för viss sjukpenning. Därvid skall tiden räknas från den dag förutsättningarna för att vara försäkrad för viss sjukpenning inträdde, oberoende av bestämmelserna i 3 kap. 5 § om väntetid för ändring av sjukpenningförmåner.

Angående bestämmelserna i fjärde stycket hänvisas till den allmänna motiveringen (avsnitt 5.2.5). Undantagsregeln tar sikte på de fall då det vid en individuell prövning kan visas att modern på grund av sjukdom eller jämförlig anledning inte har möjlighet att ta vård om barnet. Motsvarande bör i vissa fall gälla när modern undergår utbildning och omständigheterna är sådana att det framstår som oskäligt att utbildningen avbryts, exempelvis när ett sådant avbrott skulle medföra att hela utbildningen förlängs väsentligt utöver omfattningen av själva havandeskapsledigheten.

Om moder, som är berättigad till enbart föräldrapenningens garantinivå, går ut i förvärvsarbete och får en sjukpenninggrundande inkomst som berättigar till sjukpenning överstigande föräldrapenningens garantinivå bör fadern omedelbart bli berättigad till föräldrapenning utan begränsning till garantinivån, oberoende av bestämmelsen i 3 kap. 5 § om väntetid för ändring av sjukpenningens nivå.

Vad i fjärde stycket sägs om fader och moder får ges motsvarande tillämpning på annan person som kan bli att betrakta som förälder enligt 20 kap. 2 § andra stycket.

För att inte de yngsta föräldrarna till följd av åldersvillkoret i 1 kap. 4 § skall uteslutas från rätt till föräldrapenning har i paragrafens femte stycke stadgats att villkoren om inskrivning resp. försäkring för

sjukpenning över garantinivån anses uppfyllda om orsaken till att villkoren ej kunnat uppfyllas är att den försäkrade inte fyllt 16 år.

3 kap. 13 §

Tiderna för faderns och moderns rätt till föräldrapenning framgår av denna paragraf. Fadern — eller med honom enligt 20 kap. 2 § likställd man — äger inte rätt till föräldrapenning för tid före dagen för barnets födelse. Behovet av möjlighet för fadern att sköta äldre barn i familjen i samband med nedkomsten har tillgodosetts genom bestämmelsen i 3 kap. 9 §. Genom bestämmelsen i paragrafens första stycke tredje punkten, vartill motsvarighet finns i de nuvarande bestämmelserna, tillgodoses intresset av att en kvinna efter förlossningen skall hinna återhämta krafterna även om hennes arbetsförmåga inte är så nedsatt att hon har rätt till sjukpenning och oavsett att hon inte har barnet i sin vård. Av paragrafens sista stycke framgår att föräldrarna inte kan åtnjuta hel föräldrapenning för samma dag; detta gäller således även för de 29 dagar då modern enligt förevarande punkt har en särskild rätt till föräldrapenning.

Föräldrapenningen får utgå under högst 180 dagar sammanlagt för föräldrarna och längst till dess barnet blivit 180 dagar gammalt. I vissa fall — t. ex. efter för tidig födsel — saknar föräldrarna möjlighet att under viss tid efter förlossningen ha hand om barnet eftersom det kräver särskild vård. I sådana fall bör föräldrapenningen i möjligaste mån kunna disponeras fr. o. m. barnets hemkomst till familjen. På grund härav har i paragrafens andra stycke öppnats möjlighet att disponera föräldrapenningen längst till tvåhundrafyrtionde dagen efter födelsen. Det bör i detta sammanhang framhållas att föräldrapenning avses kunna utgå även i de fall då föräldrar inte i egentlig mening kan sägas ha barn i sin vård — barnet vistas kanske på sjukhus — men det är rimligt t. ex. att modern avstår från förvärvsarbete för att amma barnet. Det har inte ansetts möjligt att precisera dessa fall i lagtexten. Försäkringskassorna tillämpar här en liberal praxis inom moderskapsförsäkringen.

Genom att bestämmelserna i 7 § första och andra styckena skall äga motsvarande tillämpning när det gäller föräldrapenning öppnas möjlighet för föräldrarna att vardera uppbära halv föräldrapenning för samma dag under förutsättning att de inte förvärvsarbetar samtidigt. Om båda föräldrarna gör anspråk på föräldrapenning för samma tid måste försäkringskassan efter utredning avgöra frågan om vem av föräldrarna som är berättigad till förmånen. Den grundläggande förutsättningen för rätt till föräldrapenning är att föräldern verkligen tar vård om barnet. För varje dag då föräldrapenning utgår — hel eller halv — avräknas en dag. Har bägge föräldrarna uppburit halv föräldrapenning samma dag avräknas dock inte mer än en dag.

3 kap. 14 §

Enligt första stycket av denna paragraf likställs vid tillämpning av bestämmelserna angående föräldrapenning fosterföräldrar med biologiska föräldrar. Motsvarande följer för adoptivföräldrars del av de allmänna bestämmelserna i 4 kap. 8 § föräldrabalken. I paragrafens andra stycke har intagits en erinran att föräldrapenning inte kan utgå för tid innan foster- eller adoptivföräldrarna faktiskt får barnet i sin vård. Den särskilda rätten för adoptiv- och fosterföräldrar till föräldrapenning i fråga om äldre barn kommenteras i den allmänna motiveringen (avsnitt 5.2.6). Bestämmelser i detta avseende har tagits in i tredje stycket av paragrafen.

8 kap. 5 §

Aldersgränsen för rätt till barnpension inom folkpensioneringen höjs genom ändringen i första stycket från 16 till 18 år. Beträffande samordningen av pensionsförmåner då försäkrad för samma månad äger rätt till flera förmåner hänvisas till kommentaren till ändringarna i 10 kap. 4 §.

Genom den samtidigt föreslagna ändringen i lagen (1964: 143) om bidragsförskott avses att det absoluta hinder för rätt till bidragsförskott som finns när underhållsskyldigheten gentemot barn utom äktenskap fullgjorts genom ett engångsbelopp skall försvinna. I anslutning härtill föreslås i förevarande paragrafs andra stycke att motsvarande hinder för rätt till barnpension skall avlägsnas. I nu berörda fall skall enligt bestämmelserna i föräldrabalken barnavårdsnämnd inköpa en efter underhållsskyldigheten lämpad livränta åt barnet hos riksförsäkringsverket eller svenskt försäkringsbolag för engångsbelopp som inbetalats till nämnden, om inte enligt avtalet angående underhåll hinder möter eller nämnden finner att beloppet kan på annat lämpligt sätt användas för barnets underhåll. Genom ändringen i paragrafens andra stycke skall barnpension nu kunna utgå i den mån barnpensionen överstiger en på detta sätt inköpt livränta. Har ingen livränta inköpts för engångsbeloppet, får en uträkning av vilken livränta som kunnat inköpas visa om och i vilken omfattning rätt till barnpension föreligger.

8 kap. 6 §

Enligt den inledande bestämmelsen i första stycket skall barnpension alltid utgå med minst nuvarande belopp, dvs. 25 % av basbeloppet, när en av föräldrarna avlidit.

De bestämmelser som reglerar garantinivån då rätt till olika förmåner föreligger samtidigt har förts in i fortsättningen av första stycket och i andra stycket. Barnpension skall enligt dessa bestämmelser utgå med 30 % av basbeloppet efter var och en av föräldrarna då barnets båda

föräldrar avlidit, i den mån pensionen enligt första ledet inte uppgår till denna nivå tillsammans med barnpension från ATP. För ett barn som uppbär bidragsförskott skall barnpensionen från folkpensioneringen utgöra antingen 25 % av basbeloppet enligt första ledet eller det högre belopp som enligt första stycket punkt 2 behövs för att det sammanlagda stödet — jämför ändringarna i 4 § andra stycket bidragsförskottslagen — jämte barnpension från ATP skall uppgå till 60 % av basbeloppet. När det gäller änkepensionens inverkan i det fall som avses i första stycket punkt 3 är att märka att enligt bestämmelserna endast sådan änkepension från folkpensioneringen som utgår till kvinna som stadigvarande sammanbor med barnet skall beaktas. Därutöver krävs att kvinnan är barnets moder, varit gift med barnets fader eller har eller har haft barn med honom. Den sålunda utgående änkepensionen skall enligt paragrafen slås ut lika på de barn som är berättigade till barnpension. I dessa fall skall barnpensionen från folkpensioneringen utgöra 40 % av basbeloppet i den mån pensionen inte uppgår till denna nivå tillsammans med såväl barnpension från ATP som änkepension från folkpensioneringen. Änkepension från tilläggs pensioneringen skall däremot inte beaktas.

9 kap. 3 §

Genom ändringarna i 9 kap. uppdelas den tidigare förmånen invaliditetsersättning i invaliditetsersättning som regleras i 3 § samt vårdbidrag som regleras i 4 §.

Bestämmelserna om invaliditetsersättning i 3 § är oförändrade i förhållande till vad som nu gäller.

9 kap. 4 §

Förutsättningarna för rätten till vårdbidrag är såvitt avser de medicinska grunderna och omfattningen av behovet av särskild tillsyn och vård oförändrade. Se härom närmare i den allmänna motiveringen (avsnitt 5.4). I redaktionellt hänseende har termerna "psykisk efterblivenhet, vanförhet eller annat lyte" ersatts med uttrycken "psykisk utvecklingsstörning eller annat handikapp".

Vårdbidraget tillkommer den av barnets föräldrar som till huvudsaklig del ombesörjer den särskilda tillsynen och vården av barnet. Det är inget krav för rätten till bidrag att någon av föräldrarna avhåller sig från förvärvsarbete.

9 kap. 5 §

Till denna paragraf har överförts bestämmelsen i nuvarande 4 § samt, med viss redaktionell jämkning, den i 2 § tredje stycket upptagna regeln, vilken har avseende på såväl invaliditetsersättning som vårdbidrag.

9 kap. 6 §

Denna nya paragraf motsvarar helt den nuvarande 5 §.

10 kap. 4 §

Till följd av ändringen i 8 kap. 5 §, varigenom barnpensionsåldern höjts till 18 år, har den i andra stycket av denna paragraf intagna bestämmelsen om sammanträffande av folkpensionsförmåner utvidgats till att också omfatta barnpension. Då rätt till två eller flera av förmånerna barnpension, änkepension, förtidspension eller hustrutillägg föreligger skall endast en av förmånerna utges.

16 kap. 5 §

Tillägget i paragrafen föranleds av att vårdbidrag utbrutits såsom en självständig förmån vid sidan av invaliditetsersättning.

20 kap. 2 §

Ändringen i första stycket beror på att den grundläggande bestämmelsen om hemmakeförsäkring i den framlagda propositionen om utformningen av beskattad sjukpenning föreslås flyttad från 3 kap. 2 § till 3 kap. 1 § samt att förekomsten av barn enligt nämnda proposition inte längre skall ha betydelse vid tillämpningen av 3 kap. 4 §. Genom bestämmelserna i första stycket blir som påpekats i kommentaren till 3 kap. 9 § fosterbarn att likställa med eget barn vid tillämpning av de nya reglerna om sjukpenning vid vård av sjukt barn m. m.

I paragrafens andra stycke ges bestämmelser som kompletterar reglerna om sjukpenning vid vård av sjukt barn, föräldrapenning och vårdbidrag för vissa samboendeförhållanden. Bestämmelserna har kommenterats i anslutning till 3 kap. 9 §.

Övergångsbestämmelserna

Som angivits i den allmänna motiveringen avses de nya bestämmelserna träda i kraft den 1 januari 1974. Den nytillkomna förmånen sjukpenning vid vård av sjukt barn vållar därvid inga svårigheter. Ändringarna i fråga om barnpensionerna från folkpensioneringen föranleder en omräkning av pensionsbeloppen. Särskilda övergångsbestämmelser har däremot föreslagits beträffande föräldrapenning och vårdbidrag.

Föräldrapenningen ersätter dels moderskapspenning, dels tilläggsjukpenning vid havandeskap och avses avlösa dessa även i de fall moderskapsförmåner börjat utgå före lagens ikraftträdande. Med utgångspunkt i att moderskapspenningen motsvarar grundsjukpenning 6 kr. under sex månader skall därvid åtnjuten moderskapspenning enligt punkt 3 i övergångsbestämmelserna avräknas med 6 kr. för varje dag som föräldrapenning utgår. Avräkningsprincipen bygger emellertid på att hela moderskapspenningen tagits ut. Om förskott på moderskapspenning har tagits ut under år 1973 har därför medgivits att återstående del av moderskapspenningen får tas ut efter lagens ikraftträdande utan

hinder av att barnet föds först under år 1974. Frånsett detta undantag är det inte avsett att moderskapspenning skall utgå då barn fötts efter utgången av år 1973.

Beträffande tillägssjukpenning som utgått under havandeskap tillämpas enligt punkt 4 en rent tidsmässig avräkning.

Vårdbidrag enligt de nuvarande bestämmelserna skall enligt punkt 4 upphöra med utgången av år 1973 utan hinder av vad som bestämts i beslut om bidrag. Av denna anledning har givits en särskild bestämmelse att försäkringskassa redan under innevarande år får besluta om vårdbidrag enligt de nya bestämmelserna att utgå fr. o. m. den 1 januari 1974. Det ankommer på riksförsäkringsverket och försäkringskassorna att underrätta dem som berörs av de ändrade bestämmelserna om vårdbidrag så att de får tillfälle att i tid söka de nya bidragen.

6.2 Förslaget till lag om ändring i lagen (1945: 844) om förbud mot arbetstagares avskedande i anledning av äktenskap eller havandeskap m. m.

2 §

Bestämmelserna har kommenterats i den allmänna motiveringen (avsnitt 5.2.3). Förbudet att avskeda arbetstagare som avhåller sig från arbetet i samband med barns födelse avser även den som enligt bestämmelserna i 20 kap. 2 § AFL likställs med förälder.

6.3 Förslaget till lag om ändring i lagen (1964: 143) om bidragsförskott

2 §

Ändringen har behandlats i den allmänna motiveringen (avsnitt 5.5). En förutsättning för att bidragsförskott skall utgå är naturligtvis, vilket kommittén också framhållit, att den månatliga summa som engångsbeloppet representerar, ofta i form av livränta hos riksförsäkringsverket, är lägre än bidragsförskottet. Bidragsförskott utgår i så fall med skillnaden mellan bidragsförskottets belopp och nämnda månatliga belopp. Det bör ankomma på Kungl. Maj:t eller myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer att meddela närmare bestämmelser om hur bidragsförskott skall beräknas i dessa fall.

4 §

Ändringen har behandlats i den allmänna motiveringen (avsnitt 5.5).

7 Hemställan

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen
att antaga förslagen till

1. lag om ändring i lagen (1962: 381) om allmän försäkring,

2. lag om ändring i lagen (1945: 844) om förbud mot arbetstagar-
res avskedande i anledning av äktenskap eller havandeskap
m. m.,
3. lag om ändring i lagen (1964: 143) om bidragsförskott.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande
av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans
Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlåtas proposition av
den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Gunnel Andersson

Innehållsförteckning

	Sid.
Propositionens huvudsakliga innehåll	1
Förslag till lag om ändring i lagen (1962: 381) om allmän försäkring	3
Förslag till lag om ändring i lagen (1945: 844) om förbud mot arbetstagares avskedande i anledning av äktenskap eller havandeskap m. m.	10
Förslag till lag om ändring i lagen (1964: 143) om bidragsförskott	12
Utdrag av statsrådsprotokollet den 9 mars 1973	13
1 Inledning	13
2 Gällande bestämmelser m. m.	14
2.1 Ekonomiskt stöd i samband med barns födelse	14
2.2 Sjukpenning vid vård av sjukt barn	15
2.3 Vårdbidrag till svårt handikappat barn	15
2.4 Barnpension	16
3 Familjepolitiska kommittén	18
3.1 Inledning	18
3.2 Föräldrapenning	19
3.2.1 Garantinivå	19
3.2.2 Båda föräldrarnas rätt till föräldrapenning och ersättningstidens längd	20
3.2.3 Föräldrarnas förvärvsarbete	22
3.2.4 Bosättningskrav	23
3.2.5 Villkor för föräldrapenning över garantinivån	23
3.2.6 Foster- och adoptivföräldrar	24
3.2.7 Kostnader	24
3.3 Sjukpenning vid vård av sjukt barn	24
3.4 Vårdbidrag för svårt handikappat barn	26
3.5 Barnpension	28
4 Remissyttrandena	29
4.1 Inledning	29
4.2 Föräldrapenning	29
4.3 Sjukpenning vid vård av sjukt barn	31
4.4 Vårdbidrag för svårt handikappat barn	33
4.5 Barnpension	34
5 Föredraganden	35
5.1 Inledning	35
5.2 Föräldrapenning	39
5.2.1 Garantinivå	40
5.2.2 Båda föräldrarnas rätt till föräldrapenning och ersättningstidens längd	41
5.2.3 Föräldrarnas förvärvsarbete	43
5.2.4 Bosättningskrav	45

	Sid.
5.2.5 Villkor för föräldrapenning över garantinivån	46
5.2.6 Foster- och adoptivföräldrar	48
5.3 Sjukpenning vid vård av sjukt barn	49
5.4 Vårdbidrag för svårt handikappat barn	52
5.5 Barnpension	54
5.6 Kostnader	55
5.7 Upprättade lagförslag	56
6 Specialmotivering	56
6.1 Förslaget till lag om ändring i lagen (1962: 381) om allmän försäkring	56
6.2 Förslaget till lag om ändring i lagen (1945: 844) om förbud mot arbetstagarers avskedande i anledning av äktenskap eller havandeskap m. m.	65
6.3 Förslaget till lag om ändring i lagen (1964: 143) om bidragsförskott	65
7 Hemställan	65